

Hukuk Fakültesi Dergisi

Ankara Hacı Bayram Veli University
Faculty of Law Review

ISSN: 2651-4141 e-ISSN: 2667-4068

Cilt / Volume 29 Temmuz / July 2025 Sayı / No. 3

ASIL SÖZLEŞMEYE İLİŞKİN ŞEKİL ŞARTININ TAHKİM SÖZLEŞMESİNİN GEÇERLİLİĞİNE ETKİSİ*

THE EFFECT OF THE REQUIREMENT OF FORM REGARDING
THE MAIN CONTRACT ON THE VALIDITY OF ARBITRATION
AGREEMENT

Cansu KORKMAZ**

ÖZET

Tahkim yargılamasında, asıl sözleşmenin yokluğu, geçersizliği, iptal edilebilir olduğu gerekçesiyle tahkim sözleşmesinin de varlığına ve geçerliliğine yönelik itirazlar ile karşılaşilmektedir. Şekil şartına tâbi olan asıl sözleşmenin bu şartı sağlamamasından dolayı geçersiz olması, taraflarca ileri sürülen itirazlar arasında yer almaktadır. Bu doğrultuda, şekil şartını yerine getirmeyen asıl sözleşmenin içerisinde yer alan tahkim şartının bu durumdan nasıl etkileneceği sorusu ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, belirli bir şekil şartına bağlı olan sözleşmeden doğan uyumsuzlukları konu alan tahkim sözleşmesinin söz konusu şekil şartına tâbi olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Nitekim geçerli bir tahkim sözleşmesi tahkim yargılamasına esas teşkil ettiğinden, asıl sözleşmenin şekle aykırılıktan dolayı geçersizliğinin tahkim sözleşmesine sirayet ettirilmesi hâlinde doğacak sonuçlar önem teşkil etmektedir. Buna göre asıl sözleşme ile tahkim sözleşmesi arasındaki ilişkinin şekil şartı yönünden incelenmesi çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Çalışmada asıl sözleşmenin şekle aykırılıktan dolayı geçersizliğinin tahkim sözleşmesinin şekli geçerliliğine etkisi, asıl sözleşme ve tahkim

* Bu çalışma, TÜBİTAK 2219 Yurt Dışı Doktora Sonrası Araştırma Burs Programı kapsamında yapılan araştırmalar neticesinde hazırlanmıştır.

** **Dr. Öğr. Üyesi**, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Anabilim Dalı/ANKARA, **E-Posta:** ckorkmaz@aybu.edu.tr, **ORCID:** 0000-0003-3362-1703, **DOI:**10.34246/ahbvuhfd.1666215.

- **Atıf Şekli / Cite As:** Korkmaz, Cansu, “Asıl Sözleşmeye İlişkin Şekil Şartının Tahkim Sözleşmesinin Geçerliliğine Etkisi” HBV-HFD, 2025, C. 29, S. 3, s.1049-1090.
- **İntihal / Plagiarism:** Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. / This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.

sözleşmesi arasındaki ayırım, tahkim sözleşmesinin asıl sözleşmeden bağımsızlığı ve tahkim sözleşmesine dair yazılı şekil şartı yönünden değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tahkim sözleşmesi, Şekli geçerlilik, Yazılılık, Bağımsızlık ilkesi, Ayrılabilirlik ilkesi.

ABSTRACT

In arbitration proceedings, objections are also encountered to the existence and validity of the arbitration agreement because the main contract does not exist, is invalid, or is voidable. The invalidity of the main contract, which is subject to the form requirement, due to its failure to meet this condition, is among the objections put forward by the parties. Accordingly, the question arises as to how the arbitration clause in the main contract that does not meet the form requirement will be affected by this situation. Therefore, it is necessary to evaluate whether the arbitration agreement, which deals with disputes arising from a contract subject to a certain form requirement, is subject to the said form requirement. Since a valid arbitration agreement is the basis for arbitration proceedings, the consequences that will arise if the invalidity of the main contract due to non-conformity is transmitted to the arbitration agreement are important. Accordingly, the examination of the relationship between the main contract and the arbitration agreement in terms of the formal requirement constitutes the subject of the study. In this study, the effect of the invalidity of the main contract due to non-conformity to form on the formal validity of the arbitration agreement is evaluated in terms of the distinction between the main contract and the arbitration agreement, the independence of the arbitration agreement from the main contract and the written form requirement for the arbitration agreement.

Keywords: Arbitration agreement, Formal validity, Written form, the Doctrine of autonomy, the Doctrine of separability/severability.

EXTENDED ABSTRACT

The arbitration agreement may be concluded separately from the main contract or as a term in this contract. In arbitration proceedings, the existence or validity of the main contract is contested. In particular, these objections are raised in terms of the arbitration clause, which is a clause in the main contract. In cases where the arbitration agreement is either stipulated as a term in the main contract or concluded as a separate contract, this raises the question of whether and how objections to the validity of the main contract may affect the arbitration agreement.

Since a valid arbitration agreement is the main element of the arbitration proceedings, the effect of the absence or invalidity of the main contract on the arbitration agreement is important. Therefore, the effect of the invalidity objections to the main contract on the arbitration agreement is foreseen in national and international regulations, and the independence of the arbitration agreement from the main contract is generally accepted. Thus, the aim is to prevent the results of the objections to the validity of the

main contract, the elimination of the parties' intention to arbitrate, the prolongation of the arbitration proceedings, and the annulment of the arbitration award.

In practice, several reasons are put forward regarding the absence, invalidity, and cancelability of the main contract. Among the objections put forward regarding the validity of the arbitration agreement is the non-compliance with the form requirement sought for the main contract. This issue comes to the fore because the main contract is subject to a stricter form requirement than the written form requirement sought for the arbitration agreement.

In terms of the relationship between the main contract and the arbitration agreement, the principle of independence of the arbitration agreement is generally accepted. However, the issue of how objections to the main contract affect the arbitration agreement is evaluated differently in doctrine and practice depending on the objections. This issue is also valid for the effect of the invalidity of the main contract due to non-conformity to the form of the arbitration agreement. Because there are different opinions and court decisions regarding the effect of main contracts that are subject to the official form but do not fulfill the form requirement on the arbitration agreement.

If the main contract, which is subject to the formal form requirement, does not meet the form requirement, determining the relationship between the main contract and the arbitration agreement is important in that it will result in a dispute arising from private law being heard in arbitration or state courts. Similarly, this issue is also important because in our legal system, the invalidity of the arbitration agreement is a reason for the annulment of the arbitrator's decision. Therefore, the aim of this study is to determine whether the results attributed to the invalidity objection put forward if the form requirement regarding the main contract is not met are reflected in the arbitration agreement.

The arbitration clause is no different from an arbitration agreement made separately from the main contract in terms of the principle of independence. Although the arbitration agreement meets the written form requirement sought in the legislation, making its outcome dependent on the main contract and extending the invalidity to the arbitration agreement with the result that the main contract is invalid due to non-conformity with the form constitutes a violation of the principle of independence of the arbitration agreement. If the lack of the form requirement sought for the main contract is affecting the arbitration agreement, a stricter form requirement will also be sought for the arbitration agreement. This result is incompatible with the regulations that require a written form for the arbitration agreement.

If an arbitration agreement is made that meets the written requirement as foreseen in the legislation, even if the main contract is invalid due to the form requirement, it is necessary to interpret in favor of the arbitration agreement. This is also a requirement of the arbitration consent of the parties, which forms the basis for the arbitration

agreement. Otherwise, the party that does not want to resort to the arbitration consent will eliminate the arbitration by asserting this situation.

In the study, firstly, the distinction between the main contract and the arbitration agreement will be discussed, then the principle of independence of the arbitration agreement from the main contract will be emphasized, and then the form of the arbitration agreement and the written form requirement will be discussed in general. Thus, the effect of the form requirement to which the main contract is subject on the validity of the arbitration agreement will be evaluated in terms of the situation in practice and what should be.

GİRİŞ

Tahkim sözleşmesinin gerek asıl sözleşmenin bir şartı olarak öngörülmesi gerekse ayrı sözleşme olarak akdedilmesi durumlarında, asıl sözleşmenin geçerliliğine dair itirazların tahkim sözleşmesini nasıl etkileyeceği sorusu gündeme gelmektedir. Uyuşmazlığın temelini oluşturan asıl sözleşmenin geçerliliğine dair itirazlar ile tahkim yargılamasında sıklıkla karşılaşılmaktadır. Bu husus, özellikle tahkim yolunun asıl sözleşmenin bir şartı olarak kararlaştırılması açısından önem teşkil etmektedir.

Asıl sözleşmeye yönelik geçersizlik itirazlarının tahkim sözleşmesine etkisi, millî ve milletlerarası tahkim düzenlemelerinde öngörülmüş ve tahkim sözleşmesinin asıl sözleşmeden bağımsızlığı ilkesi genel olarak kabul edilmiştir. Anılan ilke, asıl sözleşmenin geçerliliğine dair itirazlar ileri sürülmek suretiyle tahkim yargılamasının sürüncemede bırakılmasının engellenmesi düşüncesine dayanmaktadır.

Tahkim sözleşmesinin bağımsızlığı ilkesi, tahkim hukukunda genel kabul görmekle birlikte, asıl sözleşmeye yönelik itirazların tahkim sözleşmesini nasıl etkilediği hususu öğretide itirazlara göre farklı yönde değerlendirilmektedir. Aynı şekilde, yargı kararlarında asıl sözleşmenin geçersizliğinin tahkim sözleşmesine etkisi söz konusu ilke dikkate alınarak değerlendirilse de aksi yönde yargı kararları da bulunmaktadır. Bu yöndeki yargı kararlarına özellikle şekil şartını sağlamayan asıl sözleşmelerin tahkim sözleşmesine etkisi konu olmaktadır. Bu nedenle, asıl sözleşmenin ve tahkim sözleşmesinin farklı şekil şartlarına tâbi olması hâlinde, asıl sözleşme yönünden aranan şekil şartına riayet edilmemesi üzerine doğan geçersizliğin tahkim sözleşmesine etkisinin incelenmesi gerekmektedir.

Asıl sözleşmenin şekil şartını sağlamaması durumunda, asıl sözleşme ile tahkim sözleşmesi arasındaki ilişkinin belirlenmesi, özel hukuktan doğan bir uyumsuzluğun tahkimde veya devlet mahkemelerinde görülmesi sonucunu doğuracak olması yönüyle önem arz eder. Bu bağlamda, çalışmada asıl sözleşmeye dair şekil şartının yerine getirilmemesi hâlinde ileri sürülen geçersizlik itirazına bağlanan sonuçların tahkim sözleşmesine sirayet edip etmediğinin tespit edilmesi amaçlanmaktadır.

Bu çalışmada, öncelikle asıl sözleşme ve tahkim sözleşmesi arasındaki ayrıma değinilecek, ardından tahkim sözleşmesinin asıl sözleşmeden bağımsızlığı ilkesi üzerinde durulacak, daha sonra tahkim sözleşmesinin şekli ve yazılılık şartı genel olarak ele alınacaktır. Bu doğrultuda, asıl sözleşmeye dair şekil şartına aykırılığın ve doğan sonucun tahkim sözleşmesinin geçerliliğine etki edip etmediği yargı kararları ve öğretideki görüşler çerçevesinde tartışılacaktır. Böylece asıl sözleşmenin tâbi olduğu şekil şartının tahkim sözleşmesinin geçerliliğine etkisi, uygulamadaki durum ve olması gereken yönünden değerlendirilecektir.

I. ASIL SÖZLEŞME İLE TAHKİM SÖZLEŞMESİ ARASINDAKİ AYRIM

Tarafların tahkim sözleşmesini¹ asıl sözleşmeden ayrı olarak akdetmesi mümkündür. Ancak uygulamada genel olarak tahkim yolu, asıl sözleşmede yer verilen bir hükümle kararlaştırılmaktadır². Bu doğrultuda, asıl sözleşmenin geçerliliğine dair itirazların tahkim sözleşmesine etkisi, genelde sözleşmenin bir hükmü olarak öngörülen tahkim şartı bakımından gündeme gelmektedir³.

Asıl sözleşme ile tahkim sözleşmesi arasındaki ilişkinin belirlenmesi için tahkim sözleşmesinin asıl sözleşmenin bir parçasını teşkil edip etmediğinin ve

¹ Öğretide ve uygulamada tahkim anlaşması, tahkim sözleşmesi ve tahkim şartı kavramları kullanılmaktadır. Tahkim anlaşması ifadesinin üst kavram olduğu ve bu kavramın asıl sözleşmeden ayrı olarak akdedilen tahkim sözleşmesi ile asıl sözleşmede kararlaştırılan tahkim şartını kapsadığı belirtilmektedir. Bkz. Rosenberg/Schwab/Gottwald, § 176 Rn. 1; Thomas/Putzo/Seiler, ZPO § 1029 Rn. 2; Prütting/Gehrlein/Prütting, ZPO § 1029 Rn. 3; Hk-ZPO/Saenger, ZPO § 1029 Rn. 2. Tahkim şartının genelde sözleşmeden doğacak bir uyumsuzluğu ifade etmek üzere kararlaştırıldığı, tahkim sözleşmesinin ise doğmuş bir uyumsuzluğun hakemlerce çözümlenmesi amacıyla akdedildiği de ifade edilmektedir. Bkz. Habscheid, s. 440 Rn. 1189; MüKoZPO/Münch, ZPO § 1029 Rn. 9, 10.

² Kuru, 2001, s. 5943; Kuru, 2020, s. 1871; Yılmaz, s. 5414; Pekcanıtez/Atalay/Özekes, s. 620; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 855; Prütting/Gehrlein/Prütting, ZPO § 1029 Rn. 3.

³ Thomas/Putzo/Seiler, ZPO § 1040 Rn. 2; Prütting/Gehrlein/Prütting, ZPO § 1040 Rn. 3.

asıl sözleşmeye bağlı olup olmadığının tespit edilmesi gerekir⁴. Bu hususun belirlenmesi bakımından, asıl sözleşmenin ve tahkim sözleşmesinin hukukî niteliği değerlendirilmelidir. Asıl sözleşme bir maddî hukuk sözleşmesi iken, tahkim sözleşmesinin hukukî niteliğine dair öğretide görüş birliği bulunmamakla birlikte, bizim de katıldığımız görüşe göre tahkim sözleşmesi bir usûl sözleşmesidir⁵. Yargıtay'ın son kararları da tahkim sözleşmesinin usûl sözleşmesi olduğu yönündedir⁶.

Tahkim sözleşmesi ile asıl sözleşmenin hukukî niteliklerinin farklı olmasının yanında, bu sözleşmelerin amaçları ve aslî etkileri de birbirinden

⁴ Schwab, s. 18.

⁵ Baumgärtel, s. 247; Schwab, s. 19; Üstündağ, s. 69; Alangoya, 1973, s. 81; Schwab/Walter, Kap. 7 Rn. 37; Alangoya/Yıldırım/Deren-Yıldırım, s. 599; Stein/Jonas/Schlosser, ZPO § 1040 Rn. 2; Özbay/Korucu, s. 43-44; Özbek, 2022, s. 412-413; Rosenberg/Schwab/Gottwald, § 176 Rn. 9; Prütting/Gehrlein/Prütting, ZPO § 1029 Rn. 7; Zöllner/Geimer, ZPO § 1029 Rn. 1; Tanrıver, 2022, s. 375; Atalı/Ermenek/Erdoğan, s. 767-768; Görgün/Börü/Kodakoğlu, s. 723; Ertekin/Karataş, s. 44; Erdoğan, s. 22; Akduman, s. 6. Usulî etkileri bulunan özel hukuka dair bir hukukî işlem olduğu yönünde bkz. Kessler, s. 27; Thomas/Putzo/Seiler, ZPO § 1029 Rn. 1. Tahkim sözleşmesinin uyumsuzluğun karara bağlanacağı yolun belirlenmesine hizmet etmesi yönüyle usulî etkisi olduğu, ancak bu sözleşmenin kurulmasıyla birlikte hakemlerin ücretlerinin ödenmesi gibi sözleşmeden doğan birtakım yükümlülüklerin doğduğu, bu nedenle tahkim sözleşmesinin karma niteliğinin bulunduğu yönünde bkz. Habscheid, s. 129; Wiczeorek/Schütze/Schütze, ZPO § 1029 Rn. 5, 6; Musielak/Voit/Voit, ZPO § 1029 Rn. 13. Tahkim sözleşmesinin hem maddî hukuk hem de usul hukukuna dair özellikler taşıdığı yönünde ayrıntılı bilgi için bkz. Kisch, s. 331-333. Tahkim sözleşmesinin hukukî niteliğine dair ayrıca bkz. Lorenz, s. 277 vd.

⁶ “...Sözleşmenin kurulması, şekli, ehliyet gibi noktalarda maddi hukuka ilişkin hükümler uygulansa da, tahkim sözleşmesi yargılama hukuku alanında cereyan eder ve sonuçlarını da bu alanda doğurur. Bu hâliyle tahkim sözleşmesinin, bir maddi hukuk sözleşmesi gibi mevcut olmayan bir hakkı yaratan veya mevcut bir hakkı ortadan kaldıran etkisi bulunmamaktadır. Tahkim sözleşmesi ile bir alacak hakkı ya da yenilik doğuran hak oluşturulmamaktadır. Bu özelliği itibarıyla sözleşmenin maddi hukuk karakterli olduğunu söylemek mümkün değildir. Hakem yargılaması sonunda verilecek kararın da sözleşme niteliğinde olduğu söylenemez (Aydemir, F.: Türk Hukukunda Tahkim Sözleşmeleri. İstanbul 2017. s. 17). Bu görüşü savunanlara göre tahkim sözleşmesinin en önemli etkisinin, tarafların mahkemeye başvurusunu engelleyerek, hakem veya hakemlere yargılama yetkisi vermesine ve süreç sonunda çıkacak kararların, mahkeme kararı gibi kesin hüküm doğurmasına dayandırırılar. Tahkim sözleşmesinin bağlayıcılığı taraf iradeleri ile belirlenmemekte, tahkimin cereyan ettiği ülkenin ulusal hukuku anlamaya böyle bir sonuç bağladığı için tahkim sözleşmesi bağlayıcı etkiye sahip olmaktadır. Hakem kararları mahkeme kararları ile aynı nitelikte olup, bunun da hakem kararlarının usulî nitelikte olduğunu, ayrıca, tahkim sözleşmesinin usul hükümleri içinde düzenlenmesi, usul sözleşmesi niteliğinde olduğunu göstermektedir. Yukarıdan beri yapılan açıklamalardan ulaşılan sonuç: tahkimin baskın biçimde usul hukuku sözleşmesi mahiyetini haiz olduğudur.”, YİBBGK, T. 13.04.2018, E. 2016/2, K. 2018/4 (www.lexpera.com.tr).

ayrılır⁷. Tahkim sözleşmesi, maddî hukuk sözleşmesinin aksine bir borç ilişkisinin düzenlenmesine değil sözleşmeden veya sözleşme dışındaki bir hukukî ilişkiden doğan uyuşmazlığın çözümlenmesine dair yolun belirlenmesine hizmet eder⁸. Bu doğrultuda, tahkim sözleşmesinin amacı maddî hukuk sözleşmesinin amacından farklıdır⁹. Tahkim sözleşmesinin müspet etkisi sonucunda, tahkim yargılamasının yürütülmesi ve uyuşmazlık hakkında nihaî olarak karar verilmesi yetkisi hakemlere bırakılır¹⁰. Bununla birlikte, tahkim sözleşmesinin menfî etkisi dolayısıyla ilgili uyuşmazlığın çözümlenmesi bakımından devlet mahkemelerine başvuru imkânı ortadan kaldırılır¹¹. Bu bağlamda, tahkim sözleşmesi konusunu oluşturan uyuşmazlığın devlet yargısına taşınması hâlinde tarafa tahkim itirazında bulunma imkânı verilir (MTK m. 5/I; HMK m. 413/I). Tahkim sözleşmesinde taraflar hakem ücretinin ödenmesi gibi maddî edimler üstlense de bunlar sözleşmenin usûl hukukuna dair aslî etkisine kıyasla hukukî niteliğin tespit edilmesi açısından belirleyici değildir¹². Aynı şekilde, borçlar hukukunun genel hükümlerinin belirli sınırlar dâhilinde ve niteliğine uygun düştükçe diğer sözleşmelere uygulanması da tahkim sözleşmesinin hukukî niteliği bakımından rol oynamaz¹³.

⁷ Alangoya, 1973, s. 93; Schwab/Walter, Kap. 4 Rn. 16; Lionnet/Lionnet, s. 181-182; Aydemir, s. 94.

⁸ Alangoya, 1973, s. 93; Kalpsüz, s. 1041; Erkan, s. 542; Yener Keskin, s. 54.

⁹ Schwab, s. 19; Schütze/Tscherning/Wais, Rn. 162.

¹⁰ Schiedermair, s. 103; Schwab, s. 19; Alangoya, 1973, s. 80-81; Schwab/Walter, Kap. 7 Rn. 37; Rosenberg/Schwab/Gottwald, § 176 Rn. 9; Prütting/Gehrlein/Prütting, ZPO § 1029 Rn. 7; Hk-ZPO/Saenger, ZPO § 1029 Rn. 1; Rechberger/Hofstätter, ÖZPO § 581 Rn. 9; Kalpsüz, s. 1052; Alangoya/Yıldırım/Deren-Yıldırım, s. 599; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 621; Tanrıver, 2022, s. 375; Atalı/Ermenek/Erdoğan, s. 769-770; Özbek, 2022, s. 399; Aydemir, s. 100.

¹¹ Schiedermair, s. 103; Alangoya, 1973, s. 64-65, 81; Schwab/Walter, Kap. 7 Rn. 37; Rosenberg/Schwab/Gottwald, § 176 Rn. 9, 34; Prütting/Gehrlein/Prütting, ZPO § 1029 Rn. 7; MüKoZPO/Münch, ZPO § 1029 Rn. 137; Rechberger/Hofstätter, ÖZPO § 581 Rn. 9; Kalpsüz, s. 1052; Alangoya/Yıldırım/Deren-Yıldırım, s. 599; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 621; Tanrıver, 2022, s. 370; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 856; Atalı/Ermenek/Erdoğan, s. 770. Mahkemenin tahkim sözleşmesinin varlığını re'sen gözetme yetkisi olmadığından, tahkim sözleşmesine rağmen taraflardan birinin dava açması üzerine diğer taraf tahkim ilk itirazında (MTK m. 5/I; HMK m. 116/I, b; m. 413/I) bulunmadığı takdirde ilgili uyuşmazlık mahkemede görülür. Bu yönüyle, tahkim sözleşmesinin olumsuz etkisinin mutlak olmadığı, kesin şekilde mahkemelerin yetkisinin kaldırılması sonucunu doğurmadığı belirtilmektedir. Bkz. Aydemir, s. 100.

¹² Schwab, s. 19. Ayrıca bkz. MüKoZPO/Münch, ZPO § 1029 Rn. 138.

¹³ Schwab/Walter, Kap. 7 Rn. 37.

Asıl sözleşme ile bu sözleşmeden doğan uyuşmazlığın çözülmesine ilişkin yöntemi belirleyen sözleşmenin söz konusu gerekçelerle birbirinden farklı olması, tahkim sözleşmesinin maddî hukuka dair bir sözleşmenin parçası olamayacağını gösterir¹⁴. Bu husus, özellikle tahkim şartı bakımından önem arz eder. Zira tahkim şartı her ne kadar maddî hukuk sözleşmesi olan asıl sözleşmenin bir hükmü olsa da uyuşmazlığın çözülmesi için başvurulacak yolu öngören ayrı bir sözleşmedir¹⁵. Tahkim şartı asıl sözleşmenin bir maddesi olarak düzenlense dâhi tahkim sözleşmesi asıl sözleşmeden ayrı bir sözleşme olarak kabul edilir¹⁶.

II. TAHKİM SÖZLEŞMESİNİN ASIL SÖZLEŞMEDEN BAĞIMSIZLIĞI

Asıl sözleşmenin tahkim sözleşmesi üzerindeki etkisi, esas itibariyle mevzuatta düzenlenmiştir. Nitekim Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 412'nci maddesinin dördüncü fıkrasında, tahkim sözleşmesine karşı asıl sözleşmenin geçerli olmadığının ileri sürülemeyeceği belirtilmiştir¹⁷. Bununla birlikte,

¹⁴ Tahkim sözleşmesinin bu yönüyle yetki sözleşmesi ile benzerlik taşıdığı, zira yetkili olmayan bir mahkemenin yetkilendirilmesine hizmet eden bu sözleşmenin de aslî etkisi itibariyle usûl sözleşmesi olduğu ve asıl sözleşmenin bir hükmü olarak yer alsa dahi bağımsız bir sözleşme olarak nitelendirilmesi gerektiği yönünde bkz. Schwab, s.19; Rosenberg/Schwab/Gottwald, § 37 Rn. 2, 4.

¹⁵ Schwab/Walter, Kap. 4 Rn. 16; Lionnet/Lionnet, s. 182; MükoZPO/Münc, ZPO § 1040 Rn. 8; Musielak/Voit/Voit, ZPO § 1040 Rn. 4. Tahkim şartını da içeren asıl sözleşmenin akdedilmesiyle birlikte, tarafların iki ayrı sözleşme kurduğu yönünde bkz. Schwebel, s. 5; Lionnet/Lionnet, s. 181; Lachmann, Kap. 5 Rn. 385; Zeiler, ÖZPO § 581 Rn. 96. Sözleşme kurulurken tarafların birbirinden bağımsız iki ayrı sözleşme akdedilmesini amaçlamadığı ve genelde tahkim sözleşmesine asıl sözleşmenin bir hükmü olarak yer verildiği yönünde bkz. Fremuth Wolf, s. 118. Avusturya hukukunda yerleşik içtihatlardan hareketle, asıl sözleşmede yer alan tahkim şartının asıl sözleşmenin bir eki olduğu yönünde bkz. Rechberger/Hofstätter, ÖZPO § 581 Rn. 11.

¹⁶ Schwebel, s. 5.

¹⁷ Alman Medenî Usûl Kanunu'nda da hakemlerin kendi yetkisi ve tahkim sözleşmesinin varlığı ve geçerliliği hakkında karar verebileceği, tahkim şartının asıl sözleşmede yer alan diğer hükümlerden bağımsız değerlendirileceği öngörülmüştür (ZPO § 1040/I). Ayrıntılı bilgi için bkz. Schwab/Walter, Kap. 4 Rn. 16; Rosenberg/Schwab/Gottwald, § 176 Rn. 10; Thomas/Putzo/Seiler, ZPO § 1040 Rn. 1; Prütting/Gehrlein/Prütting, ZPO § 1040 Rn. 3; Anders/Gehle/Anders, ZPO § 1040 Rn. 2. Hakemlerin kendi yetkileri hakkında karar vermesinin tahkim sözleşmesinin geçerliliğine bağlı olduğu, bu nedenle aynı madde içerisinde söz konusu yetkinin yanında tahkim sözleşmesinin asıl sözleşmeden ayrı olduğunun da düzenlendiği ifade edilmektedir. Bkz. Wiecek/Schütze/Schütze, ZPO § 1040 Rn. 2. Aynı şekilde, İsviçre Federal Medenî Usûl Kanunu'nda, asıl sözleşmenin geçersiz olduğu gerekçesiyle tahkim sözleşmesinin geçerliliğine itiraz edilemeyeceği öngörülmüştür (SchwZPO Art. 357/II). Aynı yöndeki düzenlemeye, İsviçre Milletlerarası Özel Hukuk Kanunu'nda da

Kanun'un 422'nci maddesinin birinci fıkrasında, tahkim sözleşmesinin varlığına veya geçerliliğine dair itirazlar da dâhil olmak üzere hakem veya hakem kurulunun kendi yetkisi hakkında karar verebileceği, tahkim şartının sözleşmenin diğer hükümlerinden bağımsız olarak değerlendirileceği, asıl sözleşmenin hükümsüzlüğüne karar verilmesinin tahkim sözleşmesinin kendiliğinden hükümsüzlüğü sonucunu doğurmayacağı öngörülmüştür. Anılan düzenlemede her ne kadar tahkim şartı ifadesine yer verilse de söz konusu hükmün hem tahkim şartını hem de asıl sözleşmeden ayrı akdedilen tahkim sözleşmesini kapsadığı açıktır. Bu yöndeki düzenlemelere, Milletlerarası Tahkim Kanunu'nda da yer verilmiştir (MTK m. 4/IV, m. 7/H/I)¹⁸.

Tahkim sözleşmesinin “bağımsızlığı” ya da “özerkliği” veya “ayrılabilirliği” şeklinde de ifade edilen¹⁹ ilke gereğince, tahkim sözleşmesinin akıbeti kural olarak asıl sözleşmenin akıbetini etkilemez²⁰. Bu kabulün neticesi olarak, asıl sözleşmenin geçersizliği re'sen tahkim sözleşmesini de geçersiz

yer verilmiştir (IPRG Art. 178/III). Bu düzenlemelere dair ayrıntılı bilgi için bkz. Meier, s. 607; Brunner/Gasser/Schwander/Stacher, Art. 357 Rn. 33; Spühler/Tenchio/Infanger, Art. 357 Rn. 46. Buna karşılık, Avusturya Medenî Usûl Kanunu'nda tahkim sözleşmesinin ayrı veya asıl sözleşmenin bir hükmü olarak kararlaştırılabileceği düzenlenmiştir (ÖZPO § 581/I). Ancak tahkim sözleşmesinin bağımsızlığı ilkesine dair bir hüküm bulunmadığından, tahkim sözleşmesi ile asıl sözleşme arasındaki ilişkiye yerleşik içtihatlarla belirlenen ilkeler uygulanmakta, kural olarak tahkim sözleşmesinin bağımsız olduğu, ancak bu ilkenin sınırsız olmadığı kabul edilmektedir. Bkz. Liebscher/Oberhammer/Rechberger/Koller, s. 206 Rn. 3/183; Fasching/Konecny/Hausmaninger, ÖZPO § 581 Rn. 98, 99, 106; Nueber, ÖZPO § 581 Rn. 25. Ayrıca bkz. Torggler/Mohs/Schäfer/Wong, s. 169 Rn. 549. Karş. Rechberger/Hofstätter, ÖZPO § 581 Rn. 11.

¹⁸ Tahkim sözleşmesinin asıl sözleşmeden bağımsızlığı ilkesinin öngörüldüğü milletlerarası düzenlemeler ve bunlara dair değerlendirmeler için bkz. Schlosser, s. 699; Born, s. 434 vd.; Wiczeorek/Schütze/Schütze, ZPO § 1040 Rn. 1, 2. New York Konvansiyonu'nda tahkim sözleşmesinin bağımsızlığı açıkça düzenlenmemiş olsa da bu hususu destekleyici ve tahkim sözleşmesinin asıl sözleşmeden ayrı olarak ele alındığı maddelerin bulunduğu yönünde bkz. Lindsey/Lahlou, s. 15 vd. Ayrıca bkz. Erkan, s. 549; Akduman, s. 5.

¹⁹ Düzenleme konusu edilmeyen hukuk sistemlerinde tahkim sözleşmesinin asıl sözleşmeden bağımsız olduğuna dair yaklaşımın “*separability doctrine*” kavramıyla ifade edildiği yönünde bkz. Lachmann, Kap. 5 Rn. 385; von Pachelbel-Gehag, s. 36. Tahkim sözleşmesinin bağımsızlığı ilkesine dair eleştiriler için bkz. Umar, s. 1198-1199, 1216.

²⁰ Alangoya, 1973, s. 93; Schütze/Tscherning/Wais, Rn. 162; Bork, s. 288; Goldman/Fouchard/Gaillard, s. 210; Lionnet/Lionnet, s. 181; Kuru, 2001, s. 5941; Tanrıver, 2022, s. 368; Born, s. 500; Yeşilırmak, s. 80; Pekcanitez/Yeşilırmak, s. 2677; Budak/Karaaslan, s. 488; Thomas/Putzo/Seiler, ZPO § 1040 Rn. 1; Özümücü, s. 266; Özbek, 2020, s. 43; Özbek, 2022, s. 712; Ekşi, s. 81; Erkan, s. 539-540; Aydemir, s. 104. Nitekim mülga Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanunu döneminde asıl sözleşmenin ve bağlantılı olarak tahkim şartının geçersizliği iddiasıyla hakemlerin yetkisine itiraz edilerek tahkim yargılaması engellenmekteydi. Bkz. Erkan, s. 540-541.

hâle getirmez²¹. Tahkim yolu asıl sözleşmeye eklenilen şart ile kararlaştırılsa dâhi tahkim şartı varlığı ve geçerliliği itibariyle bağımsız bir tahkim sözleşmesi olarak kabul edilmelidir²². Bu doğrultuda, asıl sözleşmenin geçerliliğine dair uyumsuzluklar da dâhil olmak üzere, maddî hukuk ilişkisinden doğan uyumsuzluklar tahkim yoluyla çözümlür²³.

Aynı şekilde asıl sözleşmenin geçerli olması, tahkim sözleşmesinin de geçerli olduğu anlamına gelmez²⁴. Örneğin, tahkim sözleşmesinin yazılı olmaması, belli bir hukukî ilişkiyi konu almaması veya konusunun tahkime elverişli olmaması ya da sözleşmeyi akdeden kişinin vekâletnamesinde özel yetki bulunmaması (TBK m. 504, HMK m. 74) durumlarında asıl sözleşmenin geçerliliği tahkim sözleşmesine sirayet etmez²⁵.

Anlaşıldığı üzere tahkim sözleşmesinin bağımsızlığı ilkesi, uyumsuzluğun tahkimde karara bağlanması yönündeki taraf iradesinin korunmasına, tahkim sözleşmesinin ayakta tutulmasına ve hakemlerin uyumsuzluğun esası hakkında karar vermesine imkân tanır²⁶. Böylece tarafların asıl sözleşmeye yönelik itirazlarda bulunarak tahkim yargılamasının sürüncemede bırakılmasının engellenmesine hizmet eder²⁷. Aynı zamanda, asıl sözleşme ile tahkim sözleşmesi arasındaki ilişkiyi ifade eden bağımsızlık ilkesi, hakemlerin kendi yargı yetkilerine yönelik itirazları karara bağlama yetkisini de tamamlayıcı

²¹ Schwab, s. 19; Alangoya, 1973, s. 93; Schütze/Tscherning/Wais, Rn. 162; Bork, s. 288; Goldman/Fouchard/Gaillard, s. 210; Rosenberg/Schwab/Gottwald, § 176 Rn. 10; Thomas/ Putzo/Seiler, ZPO § 1040 Rn. 1; Prütting/Gehrlein/Prütting, ZPO § 1040 Rn. 3; Hk-ZPO/ Saenger, ZPO § 1029 Rn. 3; Anders/Gehle/Anders, ZPO § 1040 Rn. 2; Born, s. 500; Alangoya/Yıldırım/Deren-Yıldırım, s. 604; Tanrıver, 1997, s. 467; Pekcanitez/Yeşilirmak, s. 2677; Atalı/Ermenek/Erdoğan, s. 769; Özmumcu, s. 266; Erkan, s. 539-540; Aydemir, s. 104.

²² Tanrıver, 1997, s. 467; Tanrıver, 2022, s. 368; Özbek, 2022, s. 712; Yeşilova, s. 241.

²³ Henn, § 2 Rn. 32; Rosenberg/Schwab/Gottwald, § 176 Rn. 10; BeckOK ZPO/Wolf/Eslami, ZPO § 1029 Rn. 4; Pekcanitez/Yeşilirmak, s. 2677; Akıncı, s. 199; Özbek, 2020, s. 55-56; Erkan, s. 540; Aydemir, s. 107; Yener Keskin, s. 57.

²⁴ Born, s. 500; Görgün/Börü/Kodakoğlu, s. 725; İlhan, s. 14; Aydemir, s. 102; Yener Keskin, s. 56.

²⁵ Kalpsüz, s. 1044; Born, s. 501; Özbek, 2020, s. 95; Aydemir, s. 119-120; Yener Keskin, s. 56-57.

²⁶ Pekcanitez/Yeşilirmak, s. 2677; Yeşilirmak, s. 81; Deren - Yıldırım, s. 52; Lionnet/Lionnet, s. 181; Özbek, 2020, s. 43, 62; Erkan, s. 540-541; Yeşilova, s. 241; Fellas, s. 213-214; Aydemir, s. 106; Yener Keskin, s. 64-65.

²⁷ Schwebel, s. 4; Goldman/Fouchard/Gaillard, s. 210-211; Lionnet/Lionnet, s. 181; Fremuth Wolf, s. 116; Pekcanitez/Yeşilirmak, s. 2677; Yeşilirmak, s. 81; Deren - Yıldırım, s. 52; Özbek, 2020, s. 65; Erkan, s. 541-542; Fellas, s. 214; Aydemir, s. 107; Yener Keskin, s. 59-60.

niteliktedir²⁸. O hâlde, bağımsızlık ilkesinin esas sonucu asıl sözleşmenin geçerliliğine dair itirazların tahkim sözleşmesinin geçerliliğinden ayrı değerlendirilmesidir. Bununla birlikte, tahkim sözleşmesinin bağımsızlığı ilkesinin bir sonucu da milletlerarası nitelikte olan uyuşmazlıklarda tarafların hukuk seçiminde bulunup bulunmamasına göre her iki sözleşmeye farklı hukukların uygulanabilmesidir²⁹.

III. TAHKİM SÖZLEŞMESİNİN ŞEKLİ

A. Genel Olarak Yazılılık Şartı

Tahkim sözleşmesi ile doğmuş veya doğabilecek bir uyuşmazlığın karara bağlanması hakem veya hakem kuruluna bırakılır ve ilgili uyuşmazlık yönünden devlet mahkemelerinin yargı yetkisi bertaraf edilir. Bu doğrultuda, tarafların korunması ve bu yolun kötüye kullanılmasının engellenmesi düşüncesiyle, tahkim sözleşmesinin geçerliliği birtakım şartların varlığına bağlı kılınmıştır³⁰. Buna göre geçerli bir tahkim sözleşmesi için esasa ilişkin şartların yanında şekil şartının da yerine getirilmesi gerekir. Nitekim Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun “*tahkim sözleşmesinin tanımı ve şekli*” kenar başlığı altında düzenlenen 412’nci maddesinin üçüncü fıkrasında, tahkim sözleşmesinin yazılı şekilde yapılması gerektiği düzenlenmiştir. Aynı düzenlemeye, Milletlerarası Tahkim Kanunu’nun 4’üncü maddesinin ikinci fıkrasında da yer verilmiştir.

Tahkim sözleşmesinin şekli yönünden yazılılık şartı aranmakla birlikte, bu şartın hangi hâllerde yerine getirilmiş sayılacağı hususu üzerinde durmak gerekir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 412’nci maddesinin üçüncü fıkrasındaki ve Milletlerarası Tahkim Kanunu’nun 4’üncü maddesinin ikinci fıkrasındaki düzenlemelerde, yazılılık şartının yerine getirilmiş sayılmasına

²⁸ Goldman/Fouchard/Gaillard, s. 213; Pekcanitez/Yeşilırmak, s. 2678; Özbek, 2020, s. 55-56; Özümucu, s. 268; Erkan, s. 546; Yeşilova, s. 241; Yener Keskin, s. 63. Tahkim sözleşmesinin bağımsızlığı ile hakemlerin kendi yetkileri hakkında karar vermesine dair kuralın zaman zaman karıştırıldığı, ancak hakemlerin kendi yetkileri hakkında karar vermesinin bağımsızlık ilkesine bağlı olmadığı yönünde bkz. Born, s. 503-504.

²⁹ Pekcanitez/Yeşilırmak, s. 2677-2678; Yeşilırmak, s. 81; Özbek, 2022, s. 712; Erkan, s. 543-544; Aydemir, s. 101-102; Yener Keskin, s. 54; Akduman, s. 7, 22. Tahkim şartı ile sözleşmenin diğer kısımlarına farklı hukukların uygulanmasının isabetli olmadığı, zira aynı sebebe farklı hukukî sonuçların bağlanması ihtimalinde ayırım yapılması gerektiği yönünde bkz. Özbek, 2020, s. 93-94. Tarafların asıl sözleşmeye uygulanacak hukuktan farklı bir hukukun tahkim sözleşmesine uygulanması bakımından anlaşması mümkün olsa da bunun genellikle tercih edilmediği yönünde bkz. Torggler/Mohs/Schäfer/Wong, s. 170 Rn. 551.

³⁰ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 855.

dair kural esnetilmiştir. Nitekim yazılı şekil şartının yerine getirilmiş sayılması için tahkim sözleşmesinin taraflarca imzalanmış yazılı bir belgeye, taraflar arasında teati edilen mektup, telgraf, teleks, faks gibi bir iletişim aracına veya elektronik ortama geçirilmiş olması yeterli görülmüştür. Bununla birlikte, anılan düzenlemelerde belirtilen iletişim araçları örnek mahiyetinde sayılmıştır. Bu düzenlemeler doğrultusunda, tahkim sözleşmesinin elektronik posta iletileri ile akdedilmesi de mümkün kılınmıştır³¹.

Aynı şekilde, dava dilekçesindeki tahkim sözleşmesinin var olduğuna dair iddiaya karşı cevap dilekçesinde itiraz edilmemiş olması durumunda yazılı şekil şartının sağlanmış sayıldığı öngörülmüştür. Bu durumda, kanun gereği yazılı bir tahkim sözleşmesinin varlığı kabul edilir³². O hâlde, tahkim sözleşmesinin bulunmadığını ileri sürmeyen ve esasa ilişkin savunmalarını yönelten davalı tarafça artık yazılı bir tahkim sözleşmesinin bulunmadığı ileri sürülemez.

Ayrıca asıl sözleşmenin bir parçası hâline getirilmek amacıyla tahkim şartı içeren bir belgeye atıf yapılması hâlinde de tahkim sözleşmesinin akdedilmiş sayılacağı öngörülmüştür (MTK m. 4/II, c. 2; HMK m. 412/III, c. 2). Buna göre atıf yoluyla asıl sözleşmenin bir parçası hâline getirilen belgedeki tahkim şartı bakımından yazılı olma zorunluluğu karşılanmış olur³³. Uygulamada genellikle atıf yapılan ilgili sözleşmeye veya belgeye tahkim şartı içeren genel şartların eklendiği görülmektedir³⁴. Örneğin, konişmentodaki yollamaya binaen deniz hukukundan doğan uyuşmazlıklar yönünden, tahkim şartının

³¹ Atalı/Ermenek/Erdoğan, s. 769; Özbek, 2022, s. 457; Ağırman, s. 234. Elektronik posta iletileri kapsamında olan tahkim şartının geçerliliğine dair şu karar için bkz. “...Tarafların brokerları aracılığıyla elektronik ortamda teati ettikleri ve tahkim şartını içerir e-mail kaydının varlığı New York Konvansiyonu’nun 2/2. fıkrası hükmüne göre imza şartının yerine gelmiş sayılması için yeterli olduğu bu nedenlerle taraflar arasında geçerli ve bağlayıcı tahkim şartının bulunduğu gerekçesiyle davalı tarafın tahkim itirazının kabulü ile dava dilekçesinin görevsizlik nedeniyle reddine karar verilmiştir... Dava dosyası içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp, değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına göre, davacı vekilinin tüm temyiz itirazları yerinde değildir.”, Y. 11. HD, T. 11.03.2015, E. 2014/17964, K. 2015/3319 (www.lexpera.com.tr).

³² Erdem, s. 249; Özbek, 2022, s. 459.

³³ Tahkim sözleşmesinin atıf yoluyla akdedilmesi yönünden, özel atfın gerekip gerekmediği ya da genel atfın yeterli olup olmadığına dair görüşler için bkz. Erdem, s. 250-251; Özbek, 2022, s. 442; Özel, s. 308; İlhan, s. 90-91.

³⁴ Stein/Jonas/Schlosser, ZPO § 1031 Rn. 13; Thomas/Putzo/Seiler, ZPO § 1031 Rn. 6-7; Prütting/Gehrlein/Prütting, ZPO § 1031 Rn. 7; Zöller/Geimer, ZPO § 1031 Rn. 9; Özbek, 2022, s. 444; Demirkol, s. 1331 vd.

bulunduğu belgeye veya sözleşmeye genellikle atıf yapılmaktadır³⁵. Aynı şekilde, sipariş formunda atıf yapılan genel şartlar arasında tahkim şartının da bulunması ve sipariş formunun kabul edilmesi hâlinde, atıf yoluyla tahkim sözleşmesi yapılmış sayılır³⁶.

Anılan düzenlemelerdeki tahkim sözleşmesine dair yazılılık şartı, sözleşmelerin kurulmasına ve geçerliliğine dair genel hükümlerin öngörüldüğü Türk Borçlar Kanunu'ndaki hükümlerden farklı yönde düzenlenmiştir³⁷. Bu doğrultuda, tahkim sözleşmesi için aranılan yazılılık şartı, geniş anlamda öngörülmüştür³⁸. Nitekim taraflar arasında teati edilen bir belgenin elektronik ortama geçirilmiş olması veya dava dilekçesindeki tahkim sözleşmesine sessiz kalınması hâlinde dâhi yazılı bir tahkim sözleşmesinin bulunduğu kabul

³⁵ Örneğin, navlun sözleşmesinin ekindeki tahkim şartının değerlendirildiği şu karar için bkz. “...Taraflar arasında Türkçe tercümesi yapılmış navlun sözleşmesinin eki olan “Bölüm 2 Gencon Çarteri” başlıklı sözleşmenin Tabi Olunan Hukuk ve Tahkim başlıklı 19 uncu maddesi uyarınca “Bu sözleşme İngiliz hukukuna tabi olacak ve buna göre yorumlanacaktır; bu sözleşmeden her hangi bir uyuşmazlığın kaynaklanması halinde ortaya çıkan uyuşmazlık 1950 ve 1979 tarihli Tahkim mevzuatı veya uyuşmazlığın ortaya çıktığı sırada yürürlükte bulunan bu mevzuatın kanunen tadil edilmiş hali yada yerine geçen mevzuat hükümlerine göre Londra’da tahkim usulüne tabi olacaktır” şeklinde olduğu, Navlun sözleşmesinin eki niteliğinde olan bu sözleşmedeki tahkim şartının olayda uygulama yeri bulunduğu, davalı ...dosya kapsamındaki belgelere göre konşimento ile malı teslim aldığı anlaşıldığından tahkim anlaşmasının malı teslim alan davalı ... yönünden de geçerli olduğu gerekçesiyle tahkim itirazının kabulü ile davanın usulden reddine karar verilmiştir... Davacı vekilinin yerinde görülmeyen tüm temyiz itirazlarının reddi ile usul ve kanuna uygun olan kararın onanmasına...”, Y. 11. HD, T. 10.06.2024, E. 2022/6557, K. 2024/4865 (www.lexpera.com.tr). Aynı yönde bkz. Y. 11. HD, T. 21.05.2024, E. 2023/539, K. 2024/4144; Y. 11. HD, T. 13.09.2023, E. 2023/4281, K. 2023/4926 (www.lexpera.com.tr).

³⁶ Örneğin bkz. “...Mahkemece, taraflar arasında 27.6.2011 tarihli sipariş formunun davacı tarafından kabul edildiği, sipariş formuna ilişkin satış şartlarında, taraflar arasında ihtilaf olması halinde Milletlerarası Ticaret Odası Tahkim ve Uzlaştırma Yönetmeliğine göre seçilecek hakem tarafından ihtilafın çözüleceğinin yer aldığı, tahkim içeren belgeye atıf yapılması halinde de tahkim sözleşmesi yapılmış sayılacağı ve davalı tarafından ilk itiraz olarak ileri sürüldüğü gerekçesiyle davanın davalılar...Ltd.Şti. ve ... yönünden tahkim dava şartı nedeniyle , davalı ...A.Ş yönünden davadan vazgeçildiğinden reddine karar verilmiş, hüküm davacı vekilince temyiz edilmiştir. Dosyadaki yazılara kararın dayandığı delillerle gerektirici sebeplere göre, davacı vekilinin yerinde görülmeyen bütün temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün onanmasına...”, Y. 19. HD, T. 09.10.2017, E. 2016/11920, K. 2017/6723 (www.lexpera.com.tr).

³⁷ Atalı/Ermenek/Erdoğan, s. 769; Erdoğan, s. 21. Karş. Kalpsüz, s. 1031; Görgün/Börü/Kodakoğlu, s. 724.

³⁸ Erdem, s. 244; Akıncı, s. 208; Özbek, 2022, s. 456; Esen, s. 105; Göksu, s. 136; Boztaş, s. 86. Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda tahkim sözleşmesi bakımından öngörülen yazılı şekil şartının, Türk Borçlar Kanunu’nda düzenlenen yazılı şekle nazaran daha az şekilci olduğu yönünde bkz. Budak, s. 40. Karş. Kalpsüz, s. 1031.

edilmiştir. Bu hususa ilişkin olarak Yargıtay'ın bir kararında da yazılı olarak düzenlenen taşıma sözleşmesinin teyitleşmek suretiyle kurulduğu ve bu sözleşmenin hükümlerinden birini teşkil eden tahkim şartının da kabul edildiği ve tahkim ilk itirazının mahkemece reddedilmesi gerektiği belirtilmiştir³⁹.

Yazılı şekil şartının niteliğine ilişkin olarak, sui generis yazılı olma şartı⁴⁰, ispat şartı⁴¹ olduğunu belirten görüşler olmakla birlikte, öğretide hâkim görüş yazılılığın tahkim sözleşmesinin geçerliliğine ilişkin olarak düzenlendiği yönündedir⁴². Yargı kararlarında da tahkim ilk itirazı üzerine mahkemece tahkim sözleşmesinin bulunup bulunmadığının yanında, bu sözleşmenin geçerli olup olmadığının da incelenmesi gerektiği belirtilmekte ve yazılılık şartı da bu kapsamda gözetilmektedir⁴³. Tahkim sözleşmesi ile ilgili

³⁹ “...Somut olayda taraflar arasındaki uyumsuzluk; asıl taşıyıcı davalı ile fiili taşıyıcı davacı arasında dava dışı O. firmasına ait malların İspanya’dan Türkiye’ye nakliyesine ilişkin taşıma sözleşmesinden kaynaklanmaktadır. Dosya içerisinde yer alan “Yükleme Antlaşması” başlıklı taşıma sözleşmesinin, yazılı şekilde düzenlendiği, taraflarca icap ve kabulün teyitleşilerek yapıldığı anlaşılmaktadır. Bahsi geçen sözleşmede; sözleşme koşullarına 24. saat içinde itiraz edilmediği taktirde teyit edilmiş sayılacağı, sözleşmeden doğabilecek uyumsuzlukların İstanbul Ticaret Odası Tahkim Uzlaştırma ve Hakem Birlikli Yönetmeliği uyarınca çözümleneceği belirtilmektedir. Sözleşme uyarınca davacı firma tarafından taşımının yapılması, davacı tarafından bu taşımadan kaynaklı navlun alacağının talep edilmesi karşısında davacı tarafından “Yükleme Antlaşması” başlıklı taşıma sözleşmesindeki koşulların tahkim şartı da dahil olmak üzere kabul edildiği sonucuna varılmaktadır. HMK’nın 116. maddesinde tahkim itirazı ilk itirazlar arasında sayılmış olup davalı vekilince süresinde tahkim ilk itirazında bulunulmuştur. Mahkemece yukarıda açıklanan hususlar uyarınca geçerli bir tahkim şartının mevcudiyeti gözetilmeksizin tahkim ilk itirazının reddiyle işin esasının incelenip yazılı şekilde karar verilmesi doğru olmamış, bozmayı gerektirmiştir.” Y. 11. HD, T. 11.05.2015, E. 2015/1687, K. 2015/6696 (www.lexpera.com.tr).

⁴⁰ Yılmaz, s. 5415; Postacıoğlu/Altay, s. 1031.

⁴¹ Şit, s. 416-418. Karş. Born, s. 702.

⁴² Yeğengil, s. 124-125; Postacıoğlu, s. 784; Üstündağ, s. 70; Yavuz, s. 152; Kuru, 2001, s. 5945; Kuru, 2020, s. 1871; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 620; Atalı/Ermenek/Erdoğan, s. 769; Deren - Yıldırım, s. 50; Özbay/Korucu, s. 47; Özbek, 2022, s. 436, 455, 460; Ağırman, s. 233; İlhan, s. 37-38.

⁴³ Örneğin bkz. “... İster bağımsız bir tahkim sözleşmesi şeklinde isterse bir tahkim şartı şeklinde yapılsın tahkim sözleşmesinin geçerliliği için aranan temel unsurlar geçerli bir tahkim iradesinin varlığı ve yazılı şekil şartıdır. Tahkim sözleşmesinin tabi olduğu şekil doğrudan doğruya Türkiye’nin tabi olduğu 1958 tarihli New York Sözleşmesi’nin 2. maddesinde düzenlenmiştir... Nitekim 6100 sayılı HMK’nın 412. maddesinde New York Sözleşmesi ve Milletlerarası Tahkim Kanunu hükümlerine eşdeğer nitelikte düzenlemelere yer verilmiştir.” İstanbul BAM 45. HD, T. 15.04.2021, E. 2021/473, K. 2021/398 (www.lexpera.com.tr). “... Somut olayda taraflar arasındaki uyumsuzluk; taraflar arasında imzalanan 23/03/2021 satış sözleşmesinin ihlalden kaynaklanmaktadır. Dosya içerisinde yer alan satış sözleşmesinin, yazılı şekilde düzenlendiği anlaşılmaktadır. Bahsi geçen sözleşmenin uyumsuzlukların çözüm prosedürü başlıklı x maddesinde;” Sözleşmenin akdedilmesi, yorumlanması, ifa edilmesi,

uyuşmazlığın devlet mahkemeleri yerine hakemlerce karara bağlanmasının kararlaştırıldığı, tahkim iradesinin tereddütsüz ortaya konulması gerekliliği, tarafların düşünmeye sevk edildiği dikkate alındığında, yazılı şekil şartının geçerlilik şartı olduğu sonucuna varılmalıdır⁴⁴. O hâlde, tahkim sözleşmesi bakımından aranılan yazılılık şartının sağlanması, sözleşmenin şekli anlamda geçerli olup olmadığını belirlemektedir. Bununla birlikte, tahkim sözleşmesinin geçersizliği hakem kararının iptali sebepleri (HMK m. 439/II, a) arasında yer aldığından, tahkim sözleşmesinin şekli anlamda geçersizliği hakem kararının iptali sonucunu doğurabilmektedir. Ayrıca tahkim sözleşmesinin şekli geçersizliği, 1958 tarihli Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizine İlişkin New York Konvansiyonu kapsamında tenfiz engeli olarak öngörülmektedir⁴⁵.

Tahkim sözleşmesinin şekli bakımından, sözleşmenin diline de değinmek gerekir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun tahkim sözleşmesinin şekline dair hükümlerinde, sözleşmenin diline ilişkin olarak bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Ancak 805 sayılı İktisadi Müesseselerde Mecburî Türkçe Kullanılması Hakkında Kanun ile Türk tabiiyetindeki şirket ve müesseselerin ülke içindeki her türlü sözleşme, işlem, hesap ve defterlerinin Türkçe olarak düzenlenmesi öngörülmüş (m. 1), yabancı şirket ve müesseseler yönünden bu kuralın kapsamı daraltılmıştır (m. 2). Anılan düzenlemeler tahkim sözleşmesi yönünden değerlendirildiğinde,

ihlali, feshi veya geçersizliği dahil olmak üzere bu sözleşmeyle ilgili olarak ortaya çıkan herhangi bir anlaşmazlık, ihtilaf veya iddia, nihai olarak tahkim kuralları çerçevesinde ve söz konusu kurallara uygun olarak atanan tek hakem tarafından çözülecektir. Tahkim yeri karşılıklı olarak kararlaştırılacaktır. Tahkim dili İngilizce olacaktır,” düzenlemesi yer almaktadır... mahkemenin görevi burada sadece hukuki durumu ne olursa olsun bir tahkim şartının var olup olmadığını incelemekle sınırlı değil geçerli bir tahkim anlaşmasının var olup olmadığını incelemektir. Zira kanunda “kabul edilebilir” bir tahkim anlaşmasının bulunması şartı aranmaktadır.”, İstanbul BAM 13. HD, T. 14.04.2022, E. 2022/626, K. 2022/610 (www.lexpera.com.tr). Aynı yönde bkz. İstanbul BAM 13. HD, T. 09.03.2023, E. 2023/440, K. 2023/398 (www.lexpera.com.tr).

⁴⁴ Tahkim sözleşmesine dair yazılı şekil şartının amacı ve işlevi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Fasching, 1973, s. 23; Fasching, 1993, s. 376, 377; Haarmann, s. 2779; Fasching/Konecny/Hausmaninger, ÖZPO § 583 Rn. 1; Brunner/Gasser/Schwander/Stacher, ZPO Art. 358 Rn. 2; Born, s. 701-702; Özbay/Korucu, s. 47; Özbek, 2022, s. 436, 455; Esen, s. 66-67; Yeşilova, s. 269.

⁴⁵ New York Konvansiyonu'nda (m. 2) yazılı sözleşme ifadesine yer verilmesi sebebiyle, tahkim sözleşmesinin yazılı olmasının tanıma ve tenfiz şartları kapsamında kabul edildiğine ve tahkim sözleşmesinin şekli geçerliliğinin hakem kararının tenfizine etkisi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Şit, s. 411; Deynekli, s. 119; Özel, s. 307 vd.; Özbek, 2022, s. 437 vd. Ayrıca bkz. Taşkın, s. 29 dn. 10.

yargı kararlarında bu hususa ilişkin olarak ayırım yapıldığı anlaşılmaktadır. Buna göre tarafların Türk tabiiyetinde olması ve tahkim sözleşmesinin Türkçe düzenlenmemesi hâlinde sözleşmenin geçersiz⁴⁶, buna karşılık yabancılık unsuru içeren ve Türkçe olarak düzenlenmeyen tahkim sözleşmelerinin geçerli⁴⁷

⁴⁶ Bu yönde olan Yargıtay kararı için bkz. “...İlk derece mahkemesindeki yargılama aşamasında ve istinaf incelemesi sırasında dosyaya ibraz edilen sözleşme ve ticaret sicil kayıtlarına göre tali acentalık sözleşmesinin tarafları Türkiye Cumhuriyeti tabiiyetindedir. Bu husus süre tutum dilekçesi, yanıt dilekçesi eki vekaletname dayanağı imza sirküleri ile de sabittir. Ayrıca, davalı vekili müvekkilinin yabancı olduğunu da iddia etmemiştir. 805 Sayılı İktisadi Müesseselerde Mecburi Türkçe Kullanılması Hakkındaki Kanun’un 1. maddesi Türkiye Cumhuriyet tabiiyetindeki şirket ve müesseselerin ülke içindeki her türlü sözleşmeleri hesap ve defterlerini Türkçe olarak düzenlemek zorundadır. Bu zorunluluğa uyulmaksızın düzenlenen sözleşmeler ise aynı Kanun’un 4. maddesine göre geçersizdir. Somut olayda taraflar arasındaki tahkim şartını içeren acentalık sözleşmesi yabancı dilde düzenlenmiş olmakla yukarıda sözü edilen yasa gereğince geçersizdir. İlk derece mahkemesince davalının tahkim ilk itirazının reddedilmesi gerekir iken, yazılı gerekçe ile görevsizlik kararı verilmesi doğru görülmemiş, kararın bu nedenle bozulması gerekmektedir.”; Y. 11. HD, T. 05.02.2019, E. 2017/5003, K. 2019/842 (www.lexpera.com.tr). Aynı yönde bkz. “...Somut olayda, her ne kadar davalının tek ortağı yabancı şirket olsa da, kanunda Türk tabiiyetindeki şirketlerden bahsedilmesi nedeniyle şirketin Türkiye tabiiyetinde bir şirket olması yeterli olup şirket ortakları arasında yabancılık unsuru bulunması önem arz etmemektedir. Bu durumda Türk tabiiyetinde bulunan davacı ile davalı şirket arasında tahkim şartını içeren bayilik sözleşmesi yabancı dilde düzenlenmiş olmakla yukarıda sözü edilen yasa gereğince geçersizdir. İlk derece mahkemesince davalının tahkim itirazının reddedilmesi gerekirken yazılı gerekçe ile davanın usulden reddine karar verilmesi doğru görülmemiş, davacının istinaf itirazının kabulü ile...”, Ankara BAM 22. HD, T. 05.12.2022, E. 2021/69, K. 2022/1686 (www.lexpera.com.tr).

⁴⁷ Bu yönde olan Yargıtay kararı için bkz. “...Dosya kapsamındaki delillere göre davalı şirketin yabancı şirket olduğu, 805 sayılı İktisadi Müesseselerde Mecburi Türkçe Kullanılması Hakkındaki kanunun 1. maddesinde Türk tabiiyetindeki her nevi şirket ve müesseselerin Türkiye dahilindeki her nevi muamele, mukavele, muhabere, hesap ve defterlerini Türkçe tutmaya mecbur olmalarının öngörülmüş olmasına karşılık, aynı kanunun 2. maddesinde yabancı şirket ve müesseseler için bu mecburiyetin Türk müesseseleri ile Türkiye tobasından olan fertlerle mukavele hariç sadece muhabere, muamele ve temaslara ile devlet dairelerine ibraz mecburiyetinde bulundukları evrak ve defterlere hasredilmiş olmasına ve bu durumda Türk şirketleri ile müesseselerinin yabancı şirket ve müesseselerle Türkçe dışında bir dil ile yaptıkları sözleşmelerin geçerliliğinin yasaklanmamış bulunmasına göre, tahkim şartı içeren ve yabancı dilde düzenlenen sözleşmenin ve tahkim şartının da geçerli olduğu, 6100 sayılı HMK’nın 413’üncü maddesi uyarınca Tahkim İlk İtirazı sebebi ile HMK’nın 116/1-b bendi uyarınca uyumsuzluğun tahkim yolu ile çözülmesi gerektiği” gerekçesi ile davanın usulden reddine karar verilmiştir...Temyizen incelenen karar; davacı vekili tarafından istinaf dilekçesinde de belirtilen gerekçelerle temyiz edilmiş ise de; ilk derece mahkemesinin ve istinaf mahkemesinin yukarıda belirtilen değerlendirmeleri usul ve yasaya uygun olduğundan davacı vekilinin temyiz itirazları yerinde görülmemiş, reddi gerekmektedir.”; Y. 6. HD, T. 03.10.2023, E. 2022/2792, K. 2023/3118 (www.lexpera.com.tr). Aynı yönde bkz. “...Somut olayda, davacı şirketin Türk tabiiyetinde bulunmadığı uyumsuzluğun yabancılık unsuru içerdiği, taraflar arasında düzenlenen 18 Haziran 2012 tarihli sözleşmenin 21.1. Maddesinde taraflar arasındaki uyumsuzluğun münhasıran ve kesin olarak Zürih şehrinde bulunan bir

olduğu belirtilmektedir. Günümüzdeki ekonomik gelişmeler, ticarî ilişkiler ve tahkim yolunun geliştirilmesine duyulan ihtiyaç dikkate alındığında, tahkim sözleşmesinin geçerli olup olmadığına dair dil yönündeki sınırlandırmanın yeniden ele alınmasında fayda vardır. Mukayeseli hukuk sistemlerinde de tahkim sözleşmesine dair yazılı şekil şartı öngörülmekle birlikte, şekil şartı aranmaksızın tahkim sözleşmesinin yapılması yönünde çalışmalar da bulunmaktadır⁴⁸. Nitekim yakın zamanda Alman tahkim hukuku reform çalışmaları kapsamında öngörülen değişikliklerden biri, tahkim sözleşmesinin belirli bir şekil şartına bağlı kalmaksızın akdedilmesidir⁴⁹. Bu çalışmalar da tahkim sözleşmesinin dil yönünden sınırlandırılması hususunun ve bunun gerekliliğinin yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini desteklemektedir.

B. Tahkim Sözleşmesinin Şekli Geçerliliği Bakımından Asıl Sözleşmeye Dair Şekil Şartının Değerlendirilmesi

Tahkim sözleşmesinin asıl sözleşme üzerinden geçersiz olup olmadığının tartışıldığı durumlardan biri, asıl sözleşme bakımından aranılan şekil şartının yerine getirilmemesidir. Bu doğrultuda, asıl sözleşmenin ve tahkim sözleşmesinin farklı şekil şartlarına tâbi olması hâlinde, sözleşmelerden biri yönünden aranılan şekil şartına riayet edilmemesi üzerine doğan geçersizliğin

tahkim mahkemesi kanalıyla, anlaşmazlık tarihinde geçerli ICA tahkim yönetmeliğine göre atınmış 3 adet tahkim hakimi tarafından anlaşmazlık tarihinde geçerli ICC tahkim yönetmeliği uyarınca çözümleneceği, dava dilinin Almanca olduğu kararlaştırılmıştır. 805 sayılı Kanunun 1. Maddesine göre bu kanunun uygulanabilmesi için tarafların her ikisinin de Türk tabiyetinde bulunması gerekmekte olup, dava konusu olayda davacı şirket Türk tabiyetinde bulunmadığından, sözleşmenin ve dava dilinin yabancı dilde olması 805 sayılı Kanuna aykırılık oluşturmayacaktır., İstanbul BAM 15. HD, T. 10.05.2023, E. 2022/1394, K. 2023/549 (www.lexpera.com.tr).

⁴⁸ Tahkim sözleşmesine ilişkin yazılı şekil şartının düzenlendiği Alman Medenî Usûl Kanunu'nun § 1031 hükmüne dair ayrıntılı bilgi için bkz. Rosenberg/Schwab/Gottwald, § 176 Rn. 27-31; Thomas/Putzo/Seiler, ZPO § 1031 Rn. 1-8; Prütting/Gehrlein/Prütting, ZPO § 1031 Rn. 5-10; Zöller/Geimer, ZPO § 1031 Rn. 6-7; Wieczorek/Schütze/Schütze, ZPO § 1031 Rn. 2. Tahkim sözleşmesine dair şekil şartı bakımından Avusturya Medenî Usûl Kanunu'nun § 583 hükmü hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Fasching, 1993, s. 374 vd.; Fasching/Konecny/Hausmaninger, ÖZPO § 583 Rn. 43 vd.; Rechberger/Hofstätter, ÖZPO § 583 Rn. 2, 4, 6. Tahkim sözleşmesinin yazılı olmasını öngören İsviçre Medenî Usûl Kanunu'nun Art 358 hükmüne ve İsviçre Federal Milletlerarası Özel Hukuk Kanunu'nun Art. 178/I hükmüne dair ayrıntılı bilgi için bkz. Walter/Bosch/Brönnimann, s. 77 vd.; BSK-ZPO/Girsberger, ZPO Art. 358 Rn. 5 vd.; Stacher, s. 33 vd.

⁴⁹ Tahkim sözleşmesi bakımından yazılılık şartına dair değişikliklerin öngörüldüğü Alman tahkim hukukunun modernizasyonu başlıklı reform çalışmaları için bkz. (https://www.bmj.de/SharedDocs/Gesetzgebungsverfahren/DE/2023_Modernisierung_Schiedsverfahrensrecht.html?nn=110518, Erişim Tarihi: 27.02.2025).

diğerine etkisi gündeme gelmektedir. Bu durum, özellikle asıl sözleşmenin daha sıkı şekil şartına tâbi olması veya resmî şekil şartının aranması yönünden ortaya çıkmaktadır.

Maddî hukuk sözleşmelerinin geçerliliği, kanunda aksi düzenlenmedikçe bir şekil şartına bağlanmamıştır (TBK m. 12/I). Ancak tahkim sözleşmesi gibi yazılı şekil şartının arandığı maddî hukuk sözleşmeleri de bulunmaktadır. Örneğin, alacağın devri sözleşmesi (TBK m. 184/I), taksitle satış sözleşmesi (TBK m. 253/II), yayın sözleşmesi (TBK m. 488/I), kefalet sözleşmesi (TBK m. 583/I) yazılı şekil şartına tâbi kılınmıştır. Bu sözleşmeler zaten yazılı şekilde düzenlenmesi gerektiğinden tahkim şartının eklenmesi hâlinde, her iki sözleşme yönünden aranılan geçerlilik şartı sağlanmış olur.

Hukuk sistemimizde bazı sözleşmeler yönünden resmî şekil şartı aranmaktadır. Örneğin, taşınmaz satışına dair sözleşmenin, taşınmaz satış vaadi, alım ve geri alım sözleşmelerinin resmî şekilde yapılması gerekmektedir (TBK m. 237/I, II; TMK m. 706). Aynı şekilde, ölünceye kadar bakma sözleşmesinin ve miras sözleşmesinin resmî şekilde akdedilmesi gerekir (TBK m. 612/I; TMK m. 545/I). Söz konusu maddî hukuk sözleşmeleri yönünden aranılan şekil şartının kural olarak geçerlilik şartı olduğu ve bu şartı sağlamayan sözleşmelerin hüküm doğurmayacağı öngörülmüştür (TBK m. 12/II). O hâlde, resmî şekil şartının arandığı sözleşmeler yönünden şekil şartının sağlanmaması veya adî yazılı şekilde düzenlenmesi hâlinde, bu sözleşmeler geçersiz kabul edilmektedir⁵⁰. Uygulamada resmî şekil şartına uygun olmayan ancak yazılı şekilde akdedilen sözleşmelerdeki tahkim şartının geçerliliği yönünden tereddüt bulunmaktadır. Bu bağlamda, asıl sözleşmenin tâbi olduğu şekil şartının tahkim sözleşmesinin geçerliliğine etkisi hususunun, yargı kararları ve öğretideki görüşler ele alınmak suretiyle değerlendirilmesinde fayda vardır.

⁵⁰ “...Taşınmaz satış vaadi sözleşmesinin BK. nun 237/2 maddesine uygun olarak şekle tabi olduğu, aynı yasanın 12/2.maddesine göre ise şeklin sıhhat şartı olduğu yani şekle uymanın akdin ispatı için değil geçerlilik şartı olduğu yasanın emredici hükmü gereğidir. Benzer şekilde MK. nun 706. maddesi “taşınmaz mülkiyetinin devrini amaçlayan sözleşmelerin geçerli olması, resmi şekilde düzenlenmiş bulunmalarına bağlıdır” demek suretiyle şekle uygun olarak yapılmayan sözleşmelerin geçersiz olduğu, Yargıtay kararlarından da anlaşılacağı üzere yok hükmünde bulunduğu, yokluğun satış vaadi sözleşmesinin bir kısmı için değil ferilerini de kapsayacağı sabittir.”, Bakırköy 1. Asliye Ticaret Mahkemesi, T. 18.02.2021, E. 2020/77, K. 2021/182 (www.lexpera.com.tr).

1. Yargı Kararları

Asıl sözleşme bakımından aranılan şekil şartının sağlanmaması hâlinde, bu durumun tahkim sözleşmesine etkisi yargı kararlarına konu olmaktadır. Bu kararlarda, asıl sözleşme bakımından şekil eksikliğinden dolayı doğan geçersizlik yaptırımının tahkim sözleşmesini etkileyip etkilemediğine yer verilmektedir. Asıl sözleşmenin şekil şartına uygun olmamasının tahkim sözleşmesinin geçerliliğine etkisi, yargı kararlarında özellikle taşınmaz satış vaadi sözleşmesi bakımından ele alınmaktadır. Zira mevzuatta taşınmaz satış vaadi sözleşmesi yönünden tahkim sözleşmesinin şeklinden daha sıkı şekil şartı aranmış ve resmî şekilde yapılması gerektiği öngörülmüştür (TBK m. 237/I, II; TMK m. 706; NK m. 60/I, 1).

Uygulamada tahkim şartını içeren taşınmaz satış vaadi ve arsa payı karşılığı inşaat sözleşmelerinin noterde düzenlenmesi hâlinde, bu sözleşmelerdeki tahkim iradesi açık ve kesin olduğu takdirde tahkim itirazı mahkemece kabul edilmektedir⁵¹. Bunun yanında, söz konusu sözleşmenin şekil şartını sağlamaması durumunda, bunun tahkim sözleşmesine etkisinin ele alındığı yargı kararları, genellikle asıl sözleşmenin geçersizliğinin tahkim sözleşmesine sirayet ettirilmesi yönündedir. Nitekim Yargıtay'ın bir kararında tahkim ilk itirazı üzerine alt derece mahkemesinin verdiği usûlden ret kararına karşı yapılan temyiz incelemesine konu olan taşınmaz satış vaadi sözleşmesi ile alıcı kredisi temini sözleşmesinden kaynaklanan bir uyuşmazlıkta, adi yazılı şekilde düzenlenen taşınmaz satış vaadi sözleşmesinin noterde yapılmamasından dolayı geçersiz olduğu ve bu sebeple sözleşmede yer alan tahkim şartının da geçersiz olarak kabul edilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır⁵².

⁵¹ “...Mahkememizde görülmekte olan Tazminat (Sözleşmeden Kaynaklanan) davasının yapılan açık yargılaması sonunda...Taraflar arasındaki somut uyuşmazlığın tahkime elverişli olduğu, taraflar arasındaki Taşınmaz Satış Vaadi ve Arsa Payı Karşılığı (Kat Karşılığı) İnşaat ve Kar Paylaşım Sözleşmesinin “İhtilafların Çözüm Şekli ve Yeri” başlıklı 21. maddesinde tarafların tahkim iradelerinin açık ve kesin nitelikte belirlendiği anlaşılmakla taraflar arasında kararlaştırılan geçerli ve uygulanabilir nitelikte bir tahkim şartı bulunduğundan ve davalı tarafından süresinde ileri sürüldüğünden davalının tahkim itirazının kabulü ile, HMK 116/1-b, 117/3 ve 413/1 uyarınca davanın usulden reddine dair karar verilerek aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur.”; Bakırköy 2. Asliye Ticaret Mahkemesi, T. 18.03.2022, E. 2021/1009, K. 2022/268 (www.lexpera.com.tr). Aynı yönde bkz. İstanbul 12. Asliye Ticaret Mahkemesi, T. 17.06.2021, E. 2020/202, K. 2021/402; İstanbul 3. Asliye Ticaret Mahkemesi, T. 03.02.2022, E. 2021/570, K. 2022/48; İstanbul 14. Asliye Ticaret Mahkemesi, T. 27.10.2021, E. 2021/298, K. 2021/940 (www.lexpera.com.tr).

⁵² “...Mahkemece, taraflar arasındaki sözleşmenin 21. maddesinde satıcı ile alıcı arasında vuku bulacak ihtilafların tahkim usulünün esas alınarak çözüleceğinin kararlaştırıldığı,

Yargıtay'ın başka bir kararında da hakem kararının iptali davasının reddine dair karar üzerine yapılan incelemede, taşınmaz satış vaadi sözleşmesinin resmî şekilde yapılamaması sebebiyle sözleşmede bulunan tahkim şartının da geçersiz olduğu ve bu durumda tahkim sözleşmesine karşı asıl sözleşmenin geçersizliğinin ileri sürülemeyeceğine dair düzenlemenin somut olayda uygulanamayacağına yer verilmiştir⁵³. Bu bağlamda, taşınmaz

tahkim şartının yasada aranan şekil şartlarını taşıdığı, davalının yasal süresi içerisinde tahkim ilk itirazında bulunduğu gerekçesiyle davanın usulden reddine karar verilmiş, hükmün davacı vekili tarafından temyiz edilmesi üzerine, Dairemizin 2015/1620 esas ve 2015/13042 karar sayılı ve 19.10.2015 tarihli kararı ile; "Taraflar arasındaki uyumsuzluk, gayrimenkul satış vaadi ve alıcı kredisi temini sözleşmesinden kaynaklanmaktadır. Sözleşmenin 21. maddesinde tahkim şartı bulunmakta ise de, tapuda kayıtlı bir taşınmazın satış vaadi sözleşmesinin geçerli olabilmesi için noterde yapılması gerektiğinden ve somut olayda sözleşme noterde yapılmadığından geçersiz olup, geçersiz sözleşmedeki tahkim şartının da geçersiz olduğu gözetilmeden mahkemece yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiştir. " gerekçesiyle bozulmuştur...Mahkemece, bozma ilamına uyularak yapılan yargılama sonucunda arafların kabulünde bulunan 10/05/2007 tarihli gayrimenkul satış vaadi sözleşmesinin adi yazılı şekilde yapıldığı, taraflar arasında düzenlenen satış vaadi sözleşmesinin TBK'nın 237/2. maddesi gereğince resmi şekilde düzenlenmediği için geçerli olmadığı, tapuda sonradan devir yapılmış olsa dahi, başlangıçta geçersiz olan adi sözleşmenin geçerli hale gelmeyeceği, ayrıca taşınmazların tapu siciline resmi şekilde yapılan devri konusunda alıcı davacı tarafından taşınmazların tapu siciline adi şekilde yapılan sözleşme ile şerh konulduğunun iddia ve ispat edilemediği, dolayısıyla geçersiz olan bir sözleşmeye dayalı olarak kira kaybına ilişkin alacak istenemeyeceği gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiş, hüküm davacı vekili tarafından temyiz edilmiştir. Dosyadaki yazılara kararın dayandığı delillerle gerektirici sebeplere, delillerin takdirinde bir isabetsizlik bulunmamasına göre, davacı vekilinin yerinde görülmeven bütün temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün onanmasına, aşağıda yazılı onama harcının temyiz eden davacıdan alınmasına, 26/11/2019 gününde oybirliğiyle karar verildi.", Y. 19. HD, T. 26.11.2019, E. 2018/3659, K. 2019/5313 (www.lexpera.com.tr). Aynı yönde bkz. Y. 19. HD, T. 18.02.2016, E. 2015/11423, K. 2016/2596; Y. 19. HD, T. 08.02.2016, E. 2015/6532, K. 2016/1818 (www.lexpera.com.tr).

⁵³ "...Mahkemece, HMK 439. maddesi uyarınca hakem kararının iptaline ilişkin sebeplerin bulunmadığı belirtilerek davanın reddine karar verilmiştir. Taraflar arasındaki uyumsuzluk gayrimenkul satış vaadi ve alıcı kredisi temini sözleşmesinden kaynaklanmaktadır. Sözleşmenin 21.maddesinde taraflar arasındaki uyumsuzlukların çözümü için tahkim şartı öngörülmüş ise de tapuda kayıtlı bir taşınmazın satış vaadi sözleşmesinin geçerli olabilmesi için noterde (resmî şekilde) yapılması gerektiğinden, somut olayda da söz konusu sözleşme noterde yapılmadığından geçersizdir. Taraflar arasındaki sözleşme tarihi 02.04.2009 olup 818 sayılı BK'nun yürürlükte olduğu dönemde imzalanmıştır. 6098 sayılı TBK 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 6101 sayılı TBK'nun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkındaki Kanunun 2. maddesinde, TBK'nun kamu düzenine ve genel ahlaka ilişkin kurallarının gerçekleştirildiği tarihe bakılmaksızın bütün fiil ve işlemlere uygulanacağı, 7. maddesinde ise derdest davalara da uygulanacağı hükme bağlanmışsa da bu düzenlemeler kamu düzenine ve genel ahlaka yönelik kurallara ilişkin olup somut olayda uygulama yeri bulunmamaktadır. Bu nedenle TBK'nun 412/4. maddesindeki "Tahkim sözleşmesine karşı asıl sözleşmenin geçerli olmadığı itirazında bulunulamaz" hükmü somut olayda uygulanamaz. Bu durumda gayrimenkul satış vaadi sözleşmesi resmi şekilde yapılmadığından geçersiz olup, sözleşmedeki tahkim

satış vaadi sözleşmesinin resmî şekilde yapılmamasından kaynaklı olarak tahkim sözleşmesinin de geçersiz olduğu gerekçesiyle hakem kararlarının iptaline karar verilebilmektedir⁵⁴. Aynı gerekçeyle, tahkim süresinin uzatılmasına ilişkin talebin reddedildiği de görülmektedir⁵⁵.

Buna karşılık, Yargıtay'ın başka bir kararında, taşınmaz üzerindeki pay devrini içeren sözleşme resmî şekilde yapılmış olmasına rağmen, sözleşmenin sadece paydaşlardan biri tarafından imzalandığı ve bu nedenle sözleşmenin ifa olanağının kalmadığı, ancak tahkim sözleşmesine karşı asıl sözleşmenin geçersizliğinin ileri sürülemeyeceğine dair Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun 4'üncü maddesinin dördüncü fıkrasındaki düzenlemenin ve sözleşmede tahkim iradesine yer verilmesinin sonucu olarak tahkim sözleşmesinin geçerliliğinin ayrı değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir⁵⁶.

şartının da geçersiz olduğu gözetilmeden mahkemece yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiştir.", Y. 19. HD, T. 25.10.2018, E. 2016/19635, K. 2018/5253 (www.lexpera.com.tr).

⁵⁴ "...Gayrimenkul satış vaadi sözleşmesi resmi şekilde yapılmadığından geçersiz olup, sözleşmedeki tahkim şartının da geçersiz olduğu anlaşıldığından davanın kabulü ile 25/08/2015 tarihli hakem kararının iptaline karar verilmesi gerektiği sonucuna varılarak aşağıdaki gibi hüküm fıkrası oluşturulmuştur.", Bakırköy 3. Asliye Ticaret Mahkemesi, T. 18.06.2020, E. 2020/274, K. 2020/312 (www.lexpera.com.tr).

⁵⁵ "...Taraflar arasındaki uyumsuzluk gayrimenkul satış sözleşmesinden kaynaklanmaktadır. Her ne kadar taraflar arasında bulunan gayrimenkul satış sözleşmesinde davalı şirkete ait bir kısım taşınmazın davalıya satışının kararlaştırıldığı ve sözleşmede tahkim şartı öngörülmüş ise de, tapuda kayıtlı bir taşınmazın satış farkı sözleşmesinin geçerli olabilmesi için noterde yapılması gerektiği, dava konusu olayda sözleşmenin noterden yapılmayıp taraflar arasında yapılan adil sözleşme olduğu, bu haliyle sözleşmenin geçersiz olduğu, sözleşmenin geçersiz olması nedeniyle sözleşme içerisinde kararlaştırılan tahkim şartının da geçersiz olduğu anlaşıldığından tahkim süresinin uzatılmasına ilişkin talebin reddine karar verilerek...", Bakırköy 2. Asliye Ticaret Mahkemesi, T. 30.05.2018, E. 2018/429, K. 2018/555 (www.lexpera.com.tr).

⁵⁶ "...Öncelikle noterde düzenleme şeklinde yapılan sözleşmelerin ve dolayısıyla hakem şartının geçerli olup olmadığı üzerinde durulmalıdır... Her iki sözleşmenin konusunu teşkil eden işlemlerin yapılabilmesinde TMK.'nın yukarıda sözü edilen 692. maddesi uyarınca tüm paydaşların oybirliğiyle karar vermiş olmaları gereklidir. Oysa sözleşme paydaşlardan sadece birisi tarafından imzalanmıştır. Her ne kadar bu sözleşme diğer pay sahiplerinin sözleşmeye katılmaları ile geçerli hale gelebilir ise de dosya kapsamına göre paydaşlardan birisinin başka bir yüklenici ile sözleşme yaptığıının anlaşılması karşısında sözleşmeye icazetin de sağlanamayacağı yani başlangıçta, tek bir paydaşla imzalanan sözleşmeye diğer paydaşların katılımının sağlanamayacağı anlaşılmakla sözleşmenin ifa olanağının kalmadığı anlaşılmaktadır. Sözleşmede hakemlere bu sözleşmenin fesih şartlarının oluşup oluşmadığını karara bağlamak için yetki verilmiştir. Doktrinde, tahkim şartı konulan sözleşmenin geçersizliği ile tahkim şartının geçerliliği konusu incelenirken, asıl sözleşmenin geçersiz olmasının, tahkim şartını ortadan kaldırmayacağını kabul eden görüşlere yer verilmektedir. Böyle bir durumun değerlendirilmesi yapılırken sözleşmedeki hükümlerin incelenmesi ve

Mukayeseli hukuk sistemlerindeki yargı kararlarında ise tahkim sözleşmesinin bağımsızlığı ilkesinden hareketle asıl sözleşmeye ve tahkim sözleşmesine dair şekil şartlarının ayrı ayrı değerlendirildiği görülmektedir. Örneğin, Alman Federal Mahkemesi'nin bir kararında tahkim sözleşmesinin şeklinin asıl sözleşmenin şeklinden bağımsız olduğuna, asıl sözleşmenin noter onayına tâbi olması hâlinde bu şartın tahkim sözleşmesi için geçerli olmadığına ve asıl sözleşmenin geçerliliği hakkındaki kararın hakemlerce verilmesi gerektiğine, resmî şekil şartına tâbi olan asıl sözleşmelerden doğan uyumsuzlukları konu alan tahkim sözleşmesinin diğer tahkim sözleşmelerinden farklı şekilde ele alınmasını gerektiren bir neden bulunmadığına yer verilmiştir⁵⁷.

2. Öğretideki Görüşler

Asıl sözleşmenin tâbi olduğu şekil şartını sağlamaması üzerine doğan geçersizlik sonucunun, tahkim sözleşmesine sirayet edip etmediği hususu öğretide tartışmalıdır. Bu konuya dair farklı yöndeki görüşlerin temelinde, tahkim sözleşmesinin asıl sözleşmeden bağımsızlığı, her iki sözleşmenin hukukî niteliklerinin farklı olması, tahkim yoluna başvuran kişinin özel olarak korunması ihtiyacı şeklinde gerekçelerin olduğu görülmektedir.

Anılan hususa ilişkin olarak öğretide bir görüşe göre tahkim sözleşmesi asıl sözleşmede şart olarak kararlaştırılsa dâhi bu şartın varlığı, geçerliliği ve sonuçları bağımsız bir tahkim sözleşmesi hükmünde olduğundan, resmî şekil şartını sağlamadığı için geçersiz olan asıl sözleşmedeki yazılı tahkim şartı geçerlidir⁵⁸. Bu bağlamda, sözleşmenin resmî şekilde yapılmamasından

sonucuna uygun bir karara varılmalıdır. Sözleşmede asıl sözleşmenin geçersizliğinin tahkim şartını ortadan kaldırmayacağına dair açık hükümler varsa böyle bir durumda kamu düzenini ilgilendirmeyen hallerde tahkim şartının geçerli olduğu kabul edilmelidir. Nitekim temyize konu sözleşmelerde, sözleşmenin fesih şartlarının oluşup oluşmadığını inceleme yetkisi hakemlere verildiğine göre bu olayda hakemlerin sözleşmenin feshine karar verme yetkilerinin mevcut olduğu kabul edilmelidir. Yine 21.06.2001 tarih ve 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun 4/son maddesinde "Tahkim anlaşmasına karşı, asıl sözleşmenin geçerli olmadığı veya tahkim anlaşmasının henüz doğmamış olan bir uyumsuzluğa ilişkin olduğu itirazında bulunulamaz" hükmü de asıl sözleşmenin geçersizliğinin, tahkim şartı veya tahkim sözleşmesini geçersiz kılıp kılmayacağının ayrı ayrı değerlendirilmesi gerektiği konusundaki görüşleri teyit etmektedir. Bu açıklamalar sonucunda; hakemlerin dava konusu fesih istemini karara bağlama yetkisinin " taraflarca kendilerine verildiği" kabul edilmiştir.", Y. 15. HD, T. 24.05.2007, E. 2007/193, K. 2007/3494 (www.lexpera.com.tr).

⁵⁷ BGH, 24.07.2014, III ZB 83/13, SchiedsVZ 2014, s. 303 vd. Aynı yönde bkz. BGH, 22.09.1977, II ZR 144/76, NJW 1978, s. 212.

⁵⁸ Tanrıver, 2022, s. 368; Akıncı, s. 201; Rosenberg/Schwab/Gottwald, § 176 Rn. 27; Thomas/

kaynaklı iddiaların tahkim yargılamasında ileri sürülmesi ve asıl sözleşmenin geçerli olup olmadığına hakemler tarafından karar verilmesi mümkündür⁵⁹. Bu doğrultuda, asıl sözleşmeye dair resmî şekil şartının tahkim sözleşmesi bakımından aranılmasının kötü niyetli uygulamalara konu olabileceği belirtilmektedir⁶⁰. Aynı yönde olan başka bir görüşe göre taşınmaz satış vaadi sözleşmesindeki tahkim şartının geçerli olup olmadığından ziyade, bu sözleşmeden kaynaklı tapu iptal ve tescil davasına konu olan uyuşmazlığın taşınmaz mal üzerindeki aynî hakka ilişkin olması sebebiyle tahkime elverişsizlik yönüyle değerlendirilmesi gerekir⁶¹.

Mülgâ Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanunu döneminde taşınmazlar hakkındaki uyuşmazlıkların tahkim sözleşmesine konu olup olamayacağına dair yapılan tartışmaya esas teşkil eden hususlar arasında, taşınmazların aynına ilişkin uyuşmazlıkların resmî şekilde yapılması gerekliliği da yer almaktaydı. Bu doğrultuda ileri sürülen bir görüş, hukuk sistemimizde hakemlerin kanuna göre karar verme zorunluluğu olmamasından kaynaklı olarak tahkim yoluna başvuran kişinin özel olarak korunması ihtiyacı gerekçesiyle, resmî şekilde yapılması gereken hukukî işlemde doğan uyuşmazlığı konu alan tahkim sözleşmesinin de maddî hukukun öngördüğü şekilde yapılması gerektiği yönündedir⁶².

Tahkim sözleşmesinin hukukî niteliğinden yola çıkarak bu hususu değerlendiren bir görüşe göre tahkim sözleşmesi bir usûl sözleşmesi olduğundan ve uyuşmazlık konusu üzerinde bir etkisi olmadığından, aslî etkilerini gösterdiği usûl hukuku alanındaki hükümlere tâbidir, bu nedenle asıl sözleşmenin gerektirdiği resmî şekil şartına rağmen tahkim sözleşmesi için öngörülen yazılı şekil şartı uygulanır⁶³. Tahkim sözleşmesinin hukukî

Putzo/Seiler, ZPO § 1031 Rn. 3; Zöller/Geimer, ZPO § 1031 Rn. 47; Fasching/Konecny/Hausmaninger, ÖZPO § 583 Rn. 47; Brunner/Gasser/Schwander/Stacher, ZPO Art. 358 Rn. 12; Stacher, s. 33 Rn. 68. Ayrıca bkz. Lüttmann/Breyer, s. 479, 485. Asıl sözleşme bakımından aranan şekil şartının yerine getirilmemesi hâlinde, yetki sözleşmesinin asıl sözleşmeden bağımsız olduğundan hareketle geçerliliğini koruduğu yönünde bkz. Rosenberg/Schwab/Gottwald, § 37 Rn. 4.

⁵⁹ Schlosser, s. 710, 712; Stein/Jonas/Schlosser, ZPO § 1040 Rn. 8; Liebscher/Oberhammer/Rechberger/Koller, s. 208 Rn. 3/187; Zeiler, ÖZPO § 581 Rn. 102; Fasching/Konecny/Hausmaninger, ÖZPO § 583 Rn. 47.

⁶⁰ Stein/Jonas/Schlosser, ZPO § 1031 Rn. 5-6.

⁶¹ Özbek, 2022, s. 783.

⁶² Lorenz, s. 284; Postacıoğlu, s. 787-788; Yavuz, s. 158.

⁶³ Rüede/Hadenfeldt, s. 65; Alangoya, 1973, s. 91-92; Alangoya, 2012, s. 147; Schwab/Walter,

niteliğinden hareket eden başka bir görüş ise asıl sözleşmeye dair şekil şartının tahkim sözleşmesine genişletilmesi yönündedir. Bu görüşe göre usûl sözleşmeleri kural olarak herhangi bir şekle tâbi değildir, ancak usûl sözleşmeleri ile hukukî işlem arasındaki ilişki ve usûl sözleşmelerinin niteliği, şekil şartına tâbi hukuk işlemini konu alan usûl sözleşmeleri yönünden de bu şekil şartının aranmasını gerektirir⁶⁴. Bu karşılık, şekil şartına tâbi olmayan hukukî işleme atıf yapan usûl sözleşmeleri bakımından ise usûl hukukuna dair mevzuatta aranılan şartın sağlanması yeterlidir⁶⁵.

3. Değerlendirme

Geçerli bir tahkim sözleşmesinin varlığı için gerekli şartlardan biri yazılı şekil şartının sağlanmasıdır. Tahkim sözleşmesinin şekli, asıl sözleşmenin şeklinden bağımsız olarak mevzuatta ayrıca düzenlenmiştir (MTK m. 4/II; HMK m. 412/III). Tahkim sözleşmesi bakımından yazılı şekil şartı, ayrıca düzenlendiğine göre uyuşmazlığın konusuna ve asıl sözleşmeye göre değişmeksizin bu şekil şartının uygulanması gerekir. Bu doğrultuda, tahkim sözleşmesinin akıbetini asıl sözleşmenin şekil yönünden akıbetine bağlayan aksi yöndeki yargı kararları, mevzuatta tahkim sözleşmesine dair aranılan yazılı şekil şartının geniş anlamda öngörüldüğü de dikkate alındığında, söz konusu düzenlemelerle bağdaşmamaktadır.

Tahkim sözleşmesi bakımından yazılı şekil şartının düzenlenmesinin yanında, tahkim sözleşmesine karşı asıl sözleşmenin geçerli olmadığı itirazında bulunulamayacağı öngörülmüştür (MTK m. 4/IV; HMK m. 412/IV). Kanun koyucu asıl sözleşmenin geçersizliğine sebebiyet veren hâller arasında ayırım yapmadığına göre geçerlilik kavramına asıl sözleşmenin şekil şartını sağlamamasından doğan geçersizlik durumu da dâhildir.

Geçersizlik sebepleri, asıl sözleşmede ve tahkim sözleşmesinde ayrı ayrı dikkate alınmalıdır⁶⁶. Örneğin, asıl sözleşmenin kanuna aykırılık sebebiyle geçersiz olması, tahkim sözleşmesinin de re'sen geçersiz olduğu anlamına gelmez⁶⁷. Aynı şekilde, bir tarafın ekonomik ve sosyal bütünlüğünü kullanarak

Kap. 5 Rn. 2; Thomas/Putzo/Seiler, ZPO § 1031 Rn. 3.

⁶⁴ Wagner, s. 289, 291. Tahkim sözleşmesinin, taraflar arasındaki sözleşmesel ilişkinin bir parçası olduğu, asıl sözleşmenin resmi şekilde yapılması gerekli ise tahkim sözleşmesinin de bu şekilde yapılmasının en güvenli yol olduğu yönünde bkz. Schmitz, s. 603.

⁶⁵ Wagner, s. 291.

⁶⁶ Özбек, 2020, s. 70; Aydemir, s. 118.

⁶⁷ Schlosser, s. 712; Schwab/Walter, Kap. 4 Rn. 16; Stein/Jonas/Schlosser, ZPO § 1040 Rn. 7;

diğer tarafı tahkim sözleşmesi yapmaya zorladığı veya bu sözleşmedeki kendi lehine olan hükümleri kabul ettirdiği ya da hakem seçme imkânının tanınmadığı durumlarda, tahkim sözleşmesinin ahlaka aykırı olduğu kabul edilmektedir⁶⁸. Ancak bu durum, tahkim sözleşmesinin bağımsızlığı ilkesinin gereği olarak asıl sözleşmenin de ahlaka aykırı olduğu sonucunu doğurmamalıdır⁶⁹. Tahkim sözleşmesi geçerlilik yönünden özel şartlara tâbi olmakla birlikte, bazı sebepler hem asıl sözleşmenin hem de tahkim sözleşmesinin geçerliliğini etkileyebilir⁷⁰. Bu anlamda, genel ahlaka veya

BeckOK ZPO/Wolf/Eslami, ZPO § 1040 Rn. 10; Liebscher/Oberhammer/Rechberger/Koller, s. 208 Rn. 3/187.

⁶⁸ Alangoya, 1973, s. 86; Schlosser, s. 712; Stein/Jonas/Schlosser, ZPO § 1040 Rn. 7; Anders/Gehle/Anders, ZPO § 1029 Rn. 30; Aydemir, s. 121. Ekonomik veya sosyal üstünlüğün kullanılmasının tek başına ahlaka aykırılık teşkil etmediği, sınırlar dâhilinde taraflardan birinin ekonomik ve sosyal üstünlüğüne dayanarak tahkim sözleşmesinin akdedilmesi için diğer tarafı ikna etmeye çalışabileceği, sözleşmenin tarafına baskı uygulanmasının da isabetli olmadığı yönünde bkz. Musielak/Voit/Voit, ZPO § 1029 Rn. 10. Ekonomik veya statü ya da şahsî sebeplerle doğan taraflar arasındaki dengesizliğin tahkim sözleşmesine yansımalarının engellenmesi ve zayıf tarafın korunması için objektif ve sübjektif anlamda tahkime elverişliliğin sınırlanmasından ziyade sözleşmeye dair içerik kontrolünün önemli olduğu yönünde bkz. Niedermaier, s. 196 vd, 375-376. Bu hususa ilişkin olarak ayrıca bkz. Fasching/Konecny/Hausmaninger, ÖZPO § 581 Rn. 80.

⁶⁹ Schlosser, s. 712; Lachmann, Kap. 5 Rn. 389; Stein/Jonas/Schlosser, ZPO § 1040 Rn. 7; Buchwitz, s. 54. Yargı kararlarından da anlaşıldığı üzere, söz konusu sebeplerle tahkim sözleşmesinin geçersizliği durumu ile genel olarak işçi ve işveren arasında akdedilen sözleşmeler yönünden karşılaşılmaktadır. Bkz. “...Tahkim sözleşmesi veya şartı; borçlar hukuku anlamında bir sözleşme olduğu için, sözleşmeler için genel şartların tahkim sözleşmesinde de bulunması ve aranması gerekir. Tahkim sözleşmesinin ahlaka aykırı olması halinde geçerliğinden söz edilemez. Bu hal genellikle tahkim sözleşmesinde bir tarafın diğeri üzerinde ekonomik ve sosyal üstünlüğünü kullanarak tahkim sözleşmesinde eşitliği kendi lehine bozacak hususlar kabul ettirmesi veya taraflardan birine hakemlerin yaridan fazlasını veya tamamının seçme imkânının verilmesi hallerinde kendini gösterecektir. İşçinin işveren karşısında ekonomik açıdan zayıf olduğu iş sözleşmesinin kuruluşunda ve devamında işverene hukukî bağımlı olduğu tartışmasızdır. İşçi işveren otoritesi altında ve onun emir ve talimatları ile iş görür. Denetim altındadır. İrade serbestliği yoktur. Bu şekilde yapılan bir tahkim sözleşmesi Borçlar Kanunu gereğince batıl olacaktır. Ayrıca Dairemizin kararlılık kazanan uygulaması gereği iş sözleşmesinin kurulması ve devamı sırasında düzenlenen tahkim sözleşmesi geçersizdir.”, Y. 22. HD, T. 26.09.2016, E. 2016/27462, K. 2016/21049. Aynı yönde bkz. Y. 22. HD, T. 18.04.2016, E. 2016/6529, K. 2016/11095; Y. 9. HD, T. 05.06.2014, E. 2014/14507, K. 2014/18315; İstanbul BAM 44. HD, T. 25.11.2021, E. 2021/1212, K. 2021/1473; Bursa BAM 3. HD, T. 01.09.2020, E. 2019/1009, K. 2020/1176, (www.lexpera.com.tr).

⁷⁰ Alangoya, 1973, s. 95; Alangoya/Yıldırım/Deren-Yıldırım, s. 605; Budak, s. 42; Özümücü, s. 267; Budak/Karaaslan, s. 488; Ekşi, s. 82.

kamu düzenine aykırılık⁷¹ ya da ehliyetsizlik⁷² örnek olarak zikredilebilir. Ancak şekle aykırılık, her hâlükârda asıl sözleşmeyi ve tahkim sözleşmesini geçersiz kılan bir sebep değildir. Dolayısıyla asıl sözleşmenin şekle aykırı olmasından doğan geçersizlik sonucunu tahkim sözleşmesine sirayet ettiren yargı kararları, tahkim sözleşmesine karşı asıl sözleşmenin geçerli olmadığı itirazında bulunulamayacağı yönündeki hükme aykırılık teşkil etmektedir.

Asıl sözleşme yönünden öngörülen şekil şartının tahkim sözleşmesi bakımından da aranılması, tahkim sözleşmesini asıl sözleşmeye bağlı kıldığı gibi bu sözleşmelerin hukukî niteliğiyle de bağdaşmamaktadır. Zira tahkim sözleşmesi, müspet ve menfî olmak üzere aslî etkilerini maddî hukuk alanında değil, aksine usûl hukuku alanında göstermektedir. Tahkim sözleşmesinin hukukî niteliğinden hareketle de usûl hükümlerinde öngörülen yazılılık şartına bağlı olduğu sonucuna varılmalıdır⁷³. Aksi yöndeki yorum, tahkim sözleşmesinin maddî hukuk alanında etkilerini gösteren bir sözleşme olduğu ve asıl sözleşmeye bağlı olduğu görüşünün bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır⁷⁴.

Tahkim sözleşmesinin asıl sözleşmeden bağımsız olmasının sonucu olarak, asıl sözleşme geçersiz olsa dahi tahkim sözleşmesi aslî etkilerini doğurur. Buna göre resmî şekle tâbi olan asıl sözleşmenin geçersizliğine rağmen, bu sözleşmeye yazılı şekilde eklenen tahkim şartından dolayı ilgili uyuşmazlığın devlet mahkemeleri önüne getirilme imkânı ortadan kalkar. Bu doğrultuda, yazılı olarak tahkim şartını da içeren asıl sözleşmenin resmî şekil şartını sağlamaması hâlinde, asıl sözleşmenin geçerli olup olmadığına ve geçersizlikten kaynaklanan talepler hakkında hakemler tarafından karar verilmelidir⁷⁵.

Belirtmek gerekir ki resmî şekil şartını sağlamayan asıl sözleşmenin geçersizliğinden kaynaklanan uyuşmazlığın tahkimde görülebilmesi için ilgili uyuşmazlığın tahkim sözleşmesinin konu itibarıyla kapsamına girmesi gerekir. Nitekim asıl sözleşmeden doğan uyuşmazlıkların tamamı gibi

⁷¹ Alangoya, 1973, s. 95; Sarısözen, s. 106.

⁷² Ekşi, s. 82; İlhan, s. 17.

⁷³ Alangoya, 1973, s. 91-92; Alangoya, 2012, s. 147.

⁷⁴ Alangoya, 1973, s. 90-91; Alangoya, 2012, s. 147.

⁷⁵ Schlosser, s. 710, 712; Stein/Jonas/Schlosser, ZPO § 1040 Rn. 8; Liebscher/Oberhammer/Rechberger/Koller, s. 208 Rn. 3/187; Zeiler, ÖZPO § 581 Rn. 102; Fasching/Konecny/Hausmaninger, ÖZPO § 583 Rn. 47.

bir kısmı da tahkim sözleşmesine konu edilebilir⁷⁶. Örneğin, sözleşmenin geçersizliğinden kaynaklanan uyuşmazlıklar hariç tutularak asıl sözleşmeden doğan uyuşmazlıklar bakımından tahkim sözleşmesi akdedilebilir. Dolayısıyla asıl sözleşmenin geçersizliğinden kaynaklanan uyuşmazlık tahkim şartının kapsamına girdiği takdirde, örneğin asıl sözleşmeden doğan tüm uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözümleneceğinin kararlaştırılması hâlinde, asıl sözleşmenin geçersizliğine dair iddiaların tahkim yargılamasında görülmesi gerekir⁷⁷. Ancak tahkim iradesinin açık ve kesin olmasını arayan yargı kararları⁷⁸ da dikkate alındığında, tahkim sözleşmesinin içerik itibarıyla kapsamı yönünden tereddüt edilmeyecek şekilde düzenlenmesinde ve asıl sözleşmenin geçersizliğinden kaynaklı taleplerin de bu kapsamda olduğunun ayrıca belirtilmesinde fayda vardır.

Asıl sözleşmenin şekle aykırılıktan dolayı geçersiz olması hâlinde tahkim sözleşmesinin de geçersiz olduğu yönündeki aksi uygulama, tarafların tahkim sözleşmesine dair başlangıçtaki tahkim iradesini dolanmalarına sebebiyet verebilecek niteliktedir. Zira geçerli bir tahkim sözleşmesine rağmen uyuşmazlığın mahkemede görülmesini isteyen taraf, asıl sözleşmenin şekil şartına aykırı olmasından dolayı tahkim sözleşmesinin de geçersiz olduğu kanaatiyle devlet mahkemelerine başvurabilir. Bu durumda, diğer tarafın tahkim ilk itirazında bulunması hâlinde ilk derece mahkemesince tahkim sözleşmesinden dolayı davanın usûlden reddine karar verilmesi gerekir⁷⁹.

⁷⁶ Özbek, 2022, s. 428.

⁷⁷ Hk-ZPO/Saenger, ZPO § 1029 Rn. 3. Ayrıca bkz. Gehrlein, s. 965; Schwab/Walter, Kap. 4 Rn. 19.

⁷⁸ Anılan kararlara örnek olarak bkz. “...Uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözümlenmesine ilişkin irade açıklaması tahkim sözleşmesinin temel kurucu unsurudur. Geçerli bir tahkim sözleşmesinden bahsedilebilmesi için tarafların tahkim iradelerinin yazılı olarak yaptıkları sözleşmede ihtilafa yer vermeyecek şekilde açıkça belirtmeleri gerekir. Açık ve kesin irade açıklaması tahkim sözleşmesi ister ayrı bir tahkim sözleşmesi şeklinde isterse tahkim şartı şeklinde yapılsın sözleşmenin geçerliliği için aranan esaslı unsurlardanır. Başka bir deyişle tahkim sözleşmesinde tahkim iradesi açık, kesin ve hiçbir kuşkuyla yer vermeyecek derecede ortaya konulmalıdır. Zira uyuşmazlığın genel yol olan devlet yargılamasının dışına çıkarılarak taraf iradeleri ile tahkimin kapsamına alınması ve hakemde çözüleceğinin kabul edilmesi istisnâ bir durum olduğundan, tahkim sözleşmesinin geçerliliği de açık ve kesin bir tahkim iradesinin varlığını gerektirmektedir.”, YHGK, T. 29.11.2023, E. 2023/103, K. 2023/1185 (www.lexpera.com.tr). Aynı yönde bkz YHGK., T. 15.2.2022, E. 2021/855, K. 2022/129; Y. 11. HD., T. 30.9.2024, E. 2023/5030, K. 2024/6919, (www.lexpera.com.tr).

⁷⁹ Örneğin Yargıtay 19’uncu Hukuk Dairesi’nin kararına konu olan uyuşmazlık yönünden, ilk derece mahkemesince verilen karar şu şekilde belirtilmiştir: “Mahkemece yapılan yargılama neticesinde, her ne kadar taraflar arasında düzenlenen satış vaadi sözleşmesi resmi şekilde yapılmadığından geçerli değil ise de, uyuşmazlığın taşınmazın aynı ile ilgili olmayıp

Ancak geçersiz olan asıl sözleşmede yer verilen tahkim şartının geçersiz olduğunun gözetilmediği gerekçesiyle davanın usûlden ret yönündeki alt derece mahkemesi kararına dair temyiz incelemesinde bozma kararı da verilebilmektedir⁸⁰. Hâlbuki asıl sözleşmenin şekil şartını sağlamamasından dolayı tahkim sözleşmesinin de geçersiz olduğu ileri sürülerek başlangıçtaki tahkim iradesinin bertaraf edilmesi, dürüstlük kuralı ve hakkın kötüye kullanılması yasağı ile bağdaşmamaktadır.

Asıl sözleşmenin şekle aykırılıktan dolayı geçersizliğinin tahkim sözleşmesine sirayet ettirilmesinin uygulamaya yansıyan bir sonucu hakem kararının iptalidir. Nitekim hakem kararlarının iptal sebepleri arasında, tahkim sözleşmesinin geçersizliği de yer almaktadır (HMK m. 439/II, a). Bu doğrultuda, yargı kararlarından anlaşıldığı üzere, tahkim yargılaması sonucunda verilen hakem kararı, asıl sözleşmenin resmî şekilde yapılmadığından dolayı tahkim sözleşmesinin de geçersiz olduğu gerekçesiyle iptal edilebilmektedir⁸¹. Bununla birlikte, asıl sözleşmenin şekle aykırılığı sebebiyle tahkim sözleşmesinin de geçersiz olduğu yönündeki yaklaşımın diğer sonucu, tahkim süresinin uzatılması talebinin reddedilmesidir⁸². Asıl sözleşmenin şekle aykırılıktan dolayı tahkim sözleşmesinin de geçersiz olduğu yönündeki uygulamanın sonuçları dikkate alındığında, yargı kararlarındaki yaklaşımın şekle tâbi olan asıl sözleşme içerisinde yer alan tahkim şartının uygulamada etkisini kaybetmesine sebebiyet verecek nitelikte olduğu anlaşılmaktadır.

Bir geçersizlik sebebinin veya tahkime elverişsizlik gibi hakem kararının

zamanında teslim edilmemesi nedeni ile kira kaybına ilişkin olduğu, tapuların davacıya devredildiği dikkate alındığında satış vaadi sözleşmesinin resmi şekilde yapılmadığı ve bu nedenle geçersiz olduğunu ileri sürmenin iyi niyet kuralları ile bağdaşmadığı, sözleşmedeki tahkim şartının geçerli olduğu gerekçeleri ile HMK'nın 413. maddesi gereğince davalının tahkim ilk itirazının kabulü ile davanın usulden reddine karar verilmiş, hüküm davacı vekilince temyiz edilmiştir.", Y. 19. HD, T. 08.02.2016, E. 2015/6532, K. 2016/1818 (www.lexpera.com.tr).

⁸⁰ Örneğin Yargıtay 19'uncu Hukuk Dairesi'nin şu kararı için bkz. "...TBK'nun 412/4. maddesindeki "Tahkim sözleşmesine karşı asıl sözleşmenin geçerli olmadığı itirazında bulunulamaz" hükmü somut olayda uygulanamaz. Bu durumda gayrimenkul satış vaadi sözleşmesi resmi şekilde yapılmadığından geçersiz olup, sözleşmedeki tahkim şartının da geçersiz olduğu gözetilmeden mahkemece yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmüştür.", Y. 19. HD, T. 25.10.2018, E. 2016/19635, K. 2018/5253 (www.lexpera.com.tr).

⁸¹ Örneğin bkz. Bakırköy 3. Asliye Ticaret Mahkemesi, T. 18.06.2020, E. 2020/274, K. 2020/312 (www.lexpera.com.tr).

⁸² Örneğin bkz. Bakırköy 2. Asliye Ticaret Mahkemesi, T. 30.05.2018, E. 2018/429, K. 2018/555 (www.lexpera.com.tr).

iptaline sebebiyet verecek durumun olup olmadığı, tahkim sözleşmesi özelinde ayrı değerlendirilmelidir. Taşınmaz satış vaadi sözleşmesi bakımından yargı kararlarında, uyuşmazlığın konusunun taşınmazın aynına ilişkin olması sebebiyle tahkime elverişli olmadığı değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda, taşınmaz satış vaadi ve arsa payı karşılığı inşaat sözleşmelerinden kaynaklı tapu iptal ve tescil davalarında uyuşmazlığın kamu düzeninden olduğu ve tahkime elverişli olmadığı gerekçesiyle tahkim itirazının reddine karar verilmektedir⁸³. Buna karşılık, yargı kararlarında taşınmaz satış vaadi sözleşmesi ve arsa payı karşılığı inşaat sözleşmesi akdedilmiş olmasına karşın, sözleşme şartlarına aykırılıktan ve sözleşmenin feshinden kaynaklı tazminat talepleri yönünden uyuşmazlığın tahkime elverişli olduğuna yer verilmektedir⁸⁴. Aynı şekilde bir

⁸³ Örneğin, İzmir Bölge Adliye Mahkemesi'nin 11'inci Hukuk Dairesi'nin kararı için bkz. "Dava, asıl davada taraflarca akdedilen iş ortaklığı sözleşmesi uyarınca yapımı gerçekleştirilen taşınmazdaki müteahhide düşen bağımsız bölümlerden arsa sahibi tarafından müteahhide devredilen 33 ve 34 numaralı bağımsız bölümlerin 1/2 'sinin tapusunun iptali ile davacı adına tapuya tescili ile birleşen davada davalı tarafından satışı gerçekleştirilen dava konusu 12 ve 117 bağımsız bölüm numaralı taşınmazların gerçek değerlerinin tespiti ile 1/2'sinin davacıya verilmesine yönelik alacak istemine ilişkin olup ilk derece mahkemesince yukarıda yazılı gerekçeyle davanın ve birleşen davanın HMK 114/1-h ve 115/2 maddeleri uyarınca usulden reddine karar verilmiştir...Asıl davanın tapu iptal ve tescile yönelik olmasına nazaran, HMK 408. maddesi dikkate alındığında tahkime tabi olmadığından asıl dava yönünden tahkim itirazının yerinde bulunmadığı, birleşen dava yönünden asıl dava ve birleşen davanın aynı sözleşmeden kaynaklandığı, adi ortaklık hükümlerinin uygulanması gerektiği, tapu iptal tescil davasının mahkemede görülür iken alacak davasının tahkime tabi tutulmasının delillerin değerlendirilmesi ve tarafların menfaatlerine uygun olmadığı dikkate alınarak her iki davanın birlikte görülmesi gerektiği yönündeki İDM kararının usul ve yasaya uygun bulunduğu değerlendirilmekle, davalı tarafın tahkim itirazının reddine karar verilmesi yerindedir; davacı vekilinin aksi yöndeki istinaf nedenleri isabetli görülmemiştir.", İzmir BAM 11. HD, T. 25.10.2023, E. 2023/836, K. 2023/1459 (www.lexpera.com.tr). Aynı şekilde, Antalya 1'inci Asliye Ticaret Mahkemesi'nin birleşen dava dosyası yönünden verdiği karar için bkz. "...Mahkememizin ... esas sayılı dosyasında ; davacılar ... ve ...'lar davalılar ... ve ... aleyhine, ... TL değerinde, müvekkili şirket ile davalı arsa sahipleri arasında imzalanan "Düzenleme Suretiyle Gayrimenkul Satış Vaadi ve Kat Karşılığı İnşaat Sözleşmesi" uyarınca müvekkili şirket tarafından yapımı üstlenilen davalı arsa sahiplerinin maliki oldukları ... parsel üzerindeki bloklardan davalılar adına kayıtlı bulunan 33 adet bağımsız bölümün tapularının iptali ile müvekkilleri adına tescili talepli açılan tapu iptali ve tescil davası olduğu anlaşılmıştır... Mahkememizin birleşik dosyalarından ... ve ... esas sayılı dosyalarının tapu iptali ve tescili talepli olduğu ve kamu düzenine ilişkin olması sebebiyle tahkim yolu ile çözülmesi mümkün olmadığından eldeki davada bu dosyalar ile irtibatlı bulunduğu usul ekonomisin bakımından yerinde görülmeyen tahkim itirazının reddine... karar verilmiştir". Antalya 1. Asliye Ticaret Mahkemesi, T. 10.03.2023, E. 2019/20, K. 2023/145 (www.lexpera.com.tr).

⁸⁴ "...Mahkememizde görülmekte olan Tazminat (Sözleşmeden Kaynaklanan) davasının yapılan açık yargılaması sonunda ... Taraflar arasındaki somut uyuşmazlığın tahkime elverişli olduğu, taraflar arasındaki Taşınmaz Satış Vaadi ve Arsa Payı Karşılığı (Kat Karşılığı) İnşaat ve Kat Paylaşım Sözleşmesinin "İhtilafların Çözüm Şekli ve Yeri" başlıklı 21. maddesinde tarafların

ilk derece mahkemesi kararında, öncesinde taşınmaz satış vaadi sözleşmesi ve arsa payı karşılığı inşaat sözleşmesi ile tescil edilen bağımsız bölümler söz konusu olsa da taşınmazların devrinin tahkim şartını içeren adi ortaklık sözleşmesi ve adi ortaklığın fesih ile tasfiyesi kapsamında talep edildiği belirtilmek suretiyle tahkim itirazı kabul edilmiştir⁸⁵. Başka bir ilk derece mahkemesi kararında ise taşınmaz satış vaadi ve arsa payı karşılığı inşaat sözleşmesinde yer verilen tahkim şartı ayırım yapılarak değerlendirilmiş ve sözleşmeden kaynaklı gecikme cezası ve zararların tahsili talebi yönünden tahkim ilk itirazının kabulüne, tapu iptal ve tescil talebinin taşınmazların aynından kaynaklanan uyuşmazlıkların kamu düzeninden olması sebebiyle tahkim yolunda görülemeyeceğine ve ayrılması yönünde hüküm tesis edilmiştir⁸⁶.

tahkim iradelerinin açık ve kesin nitelikte belirlendiği anlaşılmakla taraflar arasında kararlaştırılan geçerli ve uygulanabilir nitelikte bir tahkim şartı bulunduğundan ve davalı tarafından süresinde ileri sürüldüğünden davalının tahkim itirazının kabulü ile, HMK 116/1-b, 117/3 ve 413/1 uyarınca davanın usulden reddine dair karar verilerek aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur.”, Bakırköy 2. Asliye Ticaret Mahkemesi, T. 18.03.2022, E. 2021/1009, K. 2022/268 (www.lexpera.com.tr).

⁸⁵ “...Dava, hukuki niteliği itibari ile; TBK 639 ve devamı maddelerinde düzenlenen adi ortaklığın haklı sebeple fesih ve tasfiyesi ile tasfiye payının ödenmesi adi ortaklığın konusunu teşkil eden inşaat sözleşmesi uyarınca elde edilen bağımsız bölümlerin adi ortaklık kapsamında el birliği mülkiyetinin korunarak tasfiye payı oranında taşınmazların taraflara devri, adi ortaklığa verilen--- tasfiyede dikkate alınarak davacıya ödenmesi, kar paylarının hesaplanıp ödenmesi istemlerine ilişkindir... Davacının dava dilekçesinde anlattığı uyuşmazlık taraflar arasındaki adi ortaklık sözleşmesi kapsamında kalan ancak davalının bu sözleşmeden önce imzaladığı düzenleme şeklinde taşınmaz satış vaadi ve arsa payı karşılığı inşaat sözleşmesi nedeniyle adına tescili yapılan bağımsız bölümlerin el birliği mülkiyeti korunarak haklı nedenle adi ortaklığın fesih ve tasfiyesi adi ortaklığa verdiği paranın tasfiye sürecinde dikkate alınarak kendisine ödenmesi yine kar paylarının tespit ve ödenmesi ile tasfiye sonucu tasfiye payı oranında taşınmazların taraflara devrine ilişkindir. Dolayısıyla davacının tüm talepleri adi ortaklığın fesih ve tasfiyesi ile bunun sonuçlarına ilişkin olup doğrudan taşınmazın aynına ilişkin olarak açılmış bir dava olmadığından HMK 408 madde hükmünün uygulanması mahkememizce mümkün görülmemiş ve davalının tahkim itirazı yerinde kabul edilerek davanın bu nedenle usulden reddine karar verilmiştir.”, İstanbul Anadolu 8. Asliye Ticaret Mahkemesi, T. 23.03.2022, E. 2022/53, K. 2022/228 (www.lexpera.com.tr).

⁸⁶ “...Tahkimi düzenleyen bu madde de; yasal düzenlemeye de uygun olarak(HMK 408.m), amme intizamından olan gayrimenkulün aynına ilişkin ihtilafların tahkim şartına dahil olmadığı ifade edilmiş olup, diğer hususlar bakımından taraflarca öngörülen tahkim şartı geçerli bulunmaktadır. Yine davacı tarafça 18.10.2012 Gayrimenkul Satış Vaadi ve Taahhüdü başlıklı sözleşmede tahkim şartının yer olmadığı ileri sürülmekle ve bu sözleşmede tahkim şartı da bulunmamakla birlikte, davacı yanın asıl davada yer verdiği talepleri esas olarak taraflar arasında akdedilen 12.08.2008 tarih ve... yevmiye no’lu Düzenleme Şeklinde Gayrimenkul Satış Vaadi ve Kat Karşılığı İnşaat Sözleşmesi’nde yer alan hüküm ve düzenlemelere dayanmaktadır. Bu itibarla davalı yanın asıl davada süresinde yaptığı tahkim

Anılan kararlardan anlaşıldığı üzere, taşınmaza dair aynı haklardan doğan uyuşmazlıklar tahkime elverişli olarak kabul edilmese⁸⁷ (MTK m. 1/IV; HMK m. 408/I) de taşınmaz satış vaadi sözleşmesinden kaynaklı para alacağının veya cezai şartın tahsiline dair taleplerin tahkim yargılamasına konu edilmesi mümkündür. Dolayısıyla bu tür uyuşmazlıklar bakımından, taşınmaz satış vaadi sözleşmesinin resmî şekilde düzenlenmemesinden kaynaklı iddiaların tahkimde ileri sürülmesi ve hakemlerce karara bağlanması gerekir. Taşınmazın aynından kaynaklanan bir uyuşmazlık söz konusu olduğunda ise asıl sözleşmenin şekle aykırılığının yine tahkim sözleşmesine sirayet ettirilmemesi gerekir. Bu durumda, asıl sözleşmenin geçersizliği değil, uyuşmazlığın tahkime elverişli olmadığı hususu tahkim itirazına konu olur.

SONUÇ

Asıl sözleşmenin varlığına veya geçerliliğine dair itirazlar ileri sürüldüğünde, bu durumların tahkim sözleşmesine etkisi gündeme gelmektedir. Tahkim sözleşmesinin geçerliliğine yönelik olarak ileri sürülen itirazlar arasında, asıl sözleşme bakımından aranılan şekil şartına aykırılık da yer almaktadır. Bu doğrultuda, asıl sözleşmenin tâbi olduğu şekle aykırılıktan dolayı doğan geçersizlik sonucunun tahkim sözleşmesine sirayet edip etmeyeceğinin ele alınması gerekmektedir. Yargı kararları ve öğretideki görüşler dikkate alındığında, söz konusu hususun farklı yöndeki yaklaşımlarla değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda anılan çalışmada, asıl sözleşme için öngörülen şekil şartının sağlanmaması üzerine doğan geçersizlik sonucunun tahkim sözleşmesine etkisi ele alınmış ve şu sonuçlara varılmıştır:

Asıl sözleşme ile tahkim sözleşmesi arasındaki ilişki yönünden, tahkim sözleşmesinin bağımsızlığı ilkesi genel kabul gören bir ilkedir. Tahkim sözleşmesi mevzuatta aranılan yazılı şekil şartını sağlamasına karşın, asıl sözleşmenin şekle aykırılıktan dolayı geçersiz olması sonucunun tahkim

itirazı yerindedir. Taraflar arasında geçerli bulunan tahkim şartı nedeniyle ve usulüne uygun tahkim itirazı dikkate alınarak, gayrimenkulün aynına ilişkin birleşen davanın dosyamızdan tefriki suretiyle, asıl davanın tahkim ilk itirazı doğrultusunda görev yönünden usulden reddine ilişkin aşağıdaki gibi hüküm kurulmuştur.”, İstanbul 8. Asliye Ticaret Mahkemesi, T. 24.05.2018, E. 2017/1149, K. 2018/496 (www.lexpera.com.tr).

⁸⁷ 7445 sayılı Kanun ile Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'na eklenen 17/B maddesindeki “taşınmazın devrine veya taşınmaz üzerinde sınırlı ayni hak kurulmasına ilişkin uyuşmazlıklar arabuluculuğa elverişlidir” şeklindeki düzenlemeden ve bu uyuşmazlıkların arabuluculuğa elverişli olduğunun açıkça öngörülmesinden hareketle, taşınmazların aynından doğan uyuşmazlıkların tahkime elverişli olmadığı yönündeki yaklaşımın yeniden gözden geçirilmesi gerekir.

sözleşmesine sirayet ettirilmesi ve akıbetinin asıl sözleşmesine bağlı kılınması, tahkim sözleşmesinin bağımsızlığı ilkesine aykırılık teşkil etmektedir. Bazı durumlar, hem asıl sözleşmenin hem de tahkim sözleşmesinin geçersizliğine sebebiyet verebilir. Ancak şekle aykırılık söz konusu sebeplerden biri değildir. Bu nedenle, aksi yöndeki yaklaşımı benimseyen yargı kararları, tahkim sözleşmesinin asıl sözleşmeden bağımsız olduğuna dair düzenlemeler ile bağdaşmamaktadır.

Tahkim sözleşmesinin ve asıl sözleşmenin farklı şekil şartlarına tâbi kılınmış olmasının doğal bir sonucu olarak, şekle aykırılığın diğerine sirayet ettirilmemesi gerekir. Zira asıl sözleşme için aranılan şekil şartının eksikliği tahkim sözleşmesine sirayet ettirildiği takdirde, daha sıkı şekil şartı tahkim sözleşmesi için de aranılmış olur. Bu sonuç, tahkim sözleşmesi bakımından yazılı şekil şartını arayan hükümlere ve yazılı şekil şartının sağlanması için gerekli şartları geniş anlamda düzenleyen bu hükümlerin amacına aykırılık teşkil etmektedir.

Mevzuatta öngörüldüğü şekilde yazılılık şartını sağlayan bir tahkim sözleşmesi akdedildiği takdirde, asıl sözleşme şekil şartından dolayı geçersiz olsa dâhi tahkim sözleşmesinin şekli geçerliliği sağladığı sonucuna varılmalıdır. Bu husus, tarafların tahkim sözleşmesi yapılmasına esas teşkil eden tahkim iradelerinin de gereğidir. Bu durumda, taraflarca aksi yönde kararlaştırılmamış ise asıl sözleşmenin geçersizliğinden doğan uyuşmazlıkların tahkim yargılamasına konu edilmesi gerekir. Aksi takdirde, tahkim yoluna başvurmak istemeyen tarafın bu durumu ileri sürerek başlangıçtaki tahkim iradesini dolanması ve tahkim sözleşmesini bertaraf etmesi ihtimâl dâhilindedir. Dolayısıyla tarafların tahkime dair müşterek iradelerinin korunması amacıyla da şekil şartına aykırılığın tahkim sözleşmesine sirayet ettirilmemesi icap eder.

Asıl sözleşmenin şekle aykırılığı sebebiyle tahkim sözleşmesinin de geçersiz olduğu yönündeki yaklaşımın uygulamaya yansıyan hakem kararının iptali ve tahkim süresinin uzatılması talebinin reddedilmesi gibi sonuçları da gözetildiğinde, tahkim sözleşmesinden daha sıkı şekil şartına tâbi sözleşmeler yönünden tahkim yolunun kararlaştırılmasından imtina edilmesi ihtimâlî doğmaktadır. Hâlbuki şekil şartını sağlamayan bir asıl sözleşmeden doğan uyuşmazlığın hakem veya hakem kurulunca karara bağlanması amacıyla düzenlenen bir tahkim sözleşmesinin şekli geçerliliğinin asıl sözleşmesinin geçerliliğinden ayrı değerlendirilmesi, ülkemizde tahkimin gelişmesine, tahkim yolunun güvenilirliğinin artmasına ve bu yolun daha işlevsel hâle gelmesine katkı sağlayacağı açıktır. Buna karşılık, tahkim sözleşmesinin

asıl sözleşmeden bağımsızlığı ilkesinin dar yorumlanması, tahkim yolunun gelişmesini engelleyici niteliktedir. Bu husus da asıl sözleşme şekil şartına aykırılıktan dolayı geçersiz olsa dâhi yazı şekil şartını sağlayan tahkim sözleşmesi lehine ve bu sözleşmenin ayakta tutulması yönünde yorum yapılması gerektiğini desteklemektedir.

KAYNAKÇA

- Akıncı, Ziya, Milletlerarası Tahkim, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2021.
- Akduman, Ebru, “Tahkim Anlaşmasının Asıl Sözleşmeden Ayrılabilirliği İlkesi Çerçevesinde Geçerliliği”, İzmir Barosu Dergisi, 2023, S. 1, s. 1-27. (<https://www.izmirbarosu.org.tr/YayinDetay/2183/sayi-2023-1>).
- Alangoya, Yavuz, Medenî Usûl Hukukumuzda Tahkimin Niteliği ve Denetlenmesi, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1973.
- Alangoya, Yavuz/Yıldırım, M. Kâmil/Deren-Yıldırım, Nevhis, Medenî Usûl Hukuku Esasları, 8. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul 2011.
- Alangoya, Yavuz, “Resmî Senetle Düzenlenmesi Gereken Hukukî İşlemlerde Tahkim Sözleşmesinin Şekli”, Yavuz Alangoya Makaleler, İstanbul 2012, s. 145-150. (Derleyen: Namlı, Mert).
- Anders, Monika/Gehle, Burkhard, Zivilprozessordnung, 82. Auflage, C.H.Beck, München 2024.
- Arslan, Ramazan/Yılmaz, Ejder/Taşpınar Ayvaz, Sema/Hanağası, Emel, Medenî Usûl Hukuku, 10. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara 2024.
- Atalı, Murat/Ermenek, İbrahim/Erdoğan, Ersin, Medenî Usûl Hukuku, 7. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara 2024.
- Aydemir, Fatih, Türk Hukukunda Tahkim Sözleşmesi, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017.
- Baumgärtel, Gottfried, Wesen und Begriff der Prozesshandlung einer Partei im Zivilprozess, Verlag Franz Vahlen, Berlin/Frankfurt 1957.
- Bork, Reinhard, “Internationale Schiedsgerichtsbarkeit in Deutschland”, Internationale Schiedsgerichtsbarkeit - Arbitrage International - International Arbitration, Giesecking, Bielefeld 1997, s. 283-313, (Editör: Gottwald, Peter).
- Boztaş, Nevzat, “Tahkim Sözleşmesi”, Tahkimde Güncel Sorunlar (V-VI), Cumhurbaşkanlığı Yayınları, Ankara 2023, s. 83-94, (Editörler: Kıratlı, Metin/Susmaz, Hakkı/Yeşilırmak, Ali/Manav Özdemir, Eda/Bozkurt Gümrükçüoğlu, Yeliz).
- Brunner, Alexander/Gasser, Dominik/Schwander, Ivo, Schweizerische

- Zivilprozessordnung (ZPO), 2. Auflage, Dike Verlag, Zürich 2016.
- Buchwitz, Wolfram, Schiedsverfahrensrecht, Springer, Berlin 2019.
- Budak, Ali Cem, “Yeni Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun Tahkim Hükümleri”, UTDER, 2012, C. I, S. 1, s. 31-60.
- Budak, Ali Cem/Karaaslan, Varol, Medenî Usûl Hukuku, 7. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 2023.
- Demirkol, Berk, “Türk Hukukunda Genel İşlem Şartlarında Yer Alan Hukuk Seçimi, Yetki Anlaşması ve Tahkim Anlaşmalarının Hüküm Doğurması”, Public and Private International Law Bulletin, 2020, C. 40, S. 2, s. 1313-1350. (<https://dergipark.org.tr/en/pub/ppil/issue/56082/842228>, Erişim Tarihi: 02.01.2025).
- Deren - Yıldırım, Nevhis, UNCITRAL Model Kanunu ve Milletlerarası Tahkim Kanunu Çerçevesinde Milletlerarası Tahkimin Esaslı Sorunları, Alkım Yayınevi, İstanbul 2004.
- Deynekli, Adnan, Yabancı Hakem Kararlarının Türkiye’de Tanınması ve Tenfizinde Karşılaşılan Sorunlar”, DEÜHFD: Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan, 2014, C. 16, Özel Sayı, s. 105-122. (<https://hukuk.deu.edu.tr/fakultemiz/hukuk-fakultesi-dergisi/cilt-16-ozel-sayi/>, Erişim Tarihi: 10.01.2025).
- Ekşi, Nuray, Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda Tahkim, 2. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul 2019.
- Erdem,ERCÜMENT, “Tahkim Anlaşması”, Prof. Dr. Hamdi Yasaman’a Armağan, On İki Levha Yayıncılık İstanbul 2017, s. 241-273.
- Erdoğan, Ersin, “Tahkim Anlaşması, Yorumu ve İcrası”, Tahkimde Güncel Sorunlar (V-VI), Cumhurbaşkanlığı Yayınları, Ankara 2023, s. 17-31, (Editörler: Kırath, Metin/Susmaz, Hakkı/Yeşilırmak, Ali/Manav Özdemir, Eda/Bozkurt Gümrükçüoğlu, Yeliz).
- Erkan, Mustafa, “Tahkim Şartının Ayrılabilirliği Prensibinin Asıl Sözleşmenin Yokluğu Durumunda Değerlendirilmesi”, GÜHFD, 2013, C. XVII, S. 1-2, s. 535-562. (<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ahbvuhfd/issue/48109/608382>, Erişim Tarihi: 07.01.2025).
- Ertekin, Erol/Karataş, İzzet, Uygulamada İhtiyarî Tahkim ve Yabancı Hakem

Kararlarının Tenfizi Tanınması, Yetkin Yayınevi, Ankara 1997.

Esen, Emre, “Uluslararası Ticarî Tahkimde Tahkim Anlaşmalarının Şekli”, MHB, 2008, S. 1-2, s. 65-114. (<https://dergipark.org.tr/tr/pub/iumhmohb/issue/9363/117160>, Erişim Tarihi: 07.01.2025).

Fasching, Hans W., Schiedsgericht und Schiedsverfahren im österreichischen und im internationalen Recht, Manzsche Verlag, Wien 1973.

Fasching, Hans W., “Die Form der Schiedsvereinbarung”, Festgabe für Hans W. Fasching zum 70. Geburtstag, Manzsche Verlag, Wien 1993, s. 371-382, (Editör: Jelinek, Wolfgang).

Fasching, Hans W./Konecny, Andreas, Kommentar zu den Zivilprozessgesetzen, 4. Band/2. Teilband, 3. Auflage, Manzsche Verlag, Wien 2016.

Fellas, John, Enforcing International Arbitration Agreements, International Commercial Arbitration in New York, Oxford University, New York 2010, s. 201-248, (Editör: Carter, James H./ Fellas, John).

Fremuth Wolf, Alice, Die Schiedsvereinbarung im Zessionsfall, Verlag Österreich, Wien 2004.

Gehrlein, Markus, “Die Kompetenz-Kompetenz eines Schiedsgerichts nach deutschem und schweizerischem Recht”, ZIP, 1995, S. 11, s. 964-967.

Goldman, Berthold/Fouchard, Philippe/Gaillard, Emmanuel, Fouchard, Gaillard, Goldman on International Commercial Arbitration, Kluwer Law International, The Hague 1999.

Göksu, Mustafa, Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Tahkim, 5. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2023.

Görgün, L. Şanal/Börü, Levent/Kodakoğlu, Mehmet, Medenî Usûl Hukuku, 12. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara 2023.

Haarmann, Wilhelm, “Zum Schriftformerfordernis für Schiedsvereinbarungen”, Festschrift für Klaus J. Hopt zum 70. Geburtstag am 24 August 2010, De Gruyter, Berlin 2010, s. 2779-2790.

Habscheid, Walther J., “Schiedsvertrag und Schiedsgutachtenvereinbarung”, KTS, 1957, S. 9, s. 129-136.

Habscheid, Walther J., Schweizerisches Zivilprozess- und

- Gerichtsorganisationsrecht, Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel 1986.
- Henn, Günter, Schiedsverfahrensrecht, Handbuch für die Praxis, 3. Auflage, C.F.Müller, Heidelberg 2000.
- İlhan, Hüseyin Afşın, Tahkim Sözleşmesinin Geçerliliği, Adalet Yayınevi, Ankara 2016.
- Kalpşüz, Turgut, “Tahkim Anlaşması”, Bilgi Toplumunda Hukuk - Ünal Tekinalp’e Armağan, C. II, Beta Yayınevi, İstanbul 2003, s. 1027-1053.
- Kessler, Joachim, Schiedsgerichtsvertrag und Schiedsverfahren, Wilhelm Goldmann Verlag, München 1970.
- Kisch, Wilhelm, “Einige Bemerkungen zum Wesen des Schiedsvertrages”, ZZP, 1926, S. 51, s. 321-334.
- Kuru, Baki, Hukuk Muhakemeleri Usûlü, 6. Baskı, Demir-Demir, C. VI, İstanbul 2001.
- Kuru, Baki, Medenî Usûl Hukuku El Kitabı, C. II, Yetkin Yayınevi, Ankara 2020.
- Lachmann, Jens-Peter, Handbuch für die Schiedsgerichts-praxis, 2. Auflage, Dr. Otto Schmidt Verlag, Köln 2002.
- Liebscher, Christoph/Oberhammer, Paul/Rechberger, Walter H., Schiedsverfahrensrecht, Band I, Springer Verlag, Wien 2012.
- Lindsey, David M/Lahlou, Yasmine, The Law Applicable to International Arbitration in New York, International Commercial Arbitration in New York, Oxford University, New York 2010, s. 17-54, (Editör: Carter, James H./Fellas, John).
- Lionnet, Klaus/Lionnet, Annette, Handbuch der internationalen und nationalen Schiedsgerichtsbarkeit, 3. Auflage, Richard Boorberg Verlag, Düsseldorf 2005.
- Lorenz, Werner, “Die Rechtsnatur von Schiedsvertrag und Schiedsspruch”, AcP, 1958-1959, S. 157, s. 265-302.
- Lüttmann, Ruth/Breyer, Michael, “Notarielle Beurkundung von Schiedsvereinbarungen”, ZZP, 2006, Band 119, s. 475-486.
- Meier, Isaak, Schweizerisches Zivilprozessrecht, Schulthess, Zürich/Basel/

Genf 2010.

Musiellak, Hans-Joachim/Voit, Wolfgang, Zivilprozessordnung, 21. Auflage, Vahlen, München 2024.

Niedermaier, Tilman, Schieds- und Schiedsverfahrensvereinbarungen in strukturellen Ungleichgewichtslagen, Mohr Siebeck, Tübingen 2013.

Nueber, Michael, ZPO-Schiedsverfahren, TaschenKommentar, LexisNexis Verlag, Wien 2019.

Özbay, İbrahim/Korucu, Yavuz, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Çerçevesinde Tahkim, Adalet Yayınevi, Ankara 2016.

Özbek, Mustafa Serdar, “Tahkim Şartının Asıl Sözleşmeden Ayrılabilirliği İlkesinin Hukukî Sonuçları ve Sınırları”, Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi, 2020, C. 7, S. 1, s. 41-114. (https://portal.tnb.org.tr/Edergi/Hukuk_Dergisi/YIL7/SAYI1/index.html#p=2, Erişim Tarihi: 08.01.2025).

Özbek, Mustafa Serdar, Tahkim Hukuku, C. I, Yetkin Yayınevi, Ankara 2022.

Özel, Sibel, “Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizine Engel Bir Durum: Tahkim Sözleşmesinin Geçersiz Olması”, MÜHF-HAD, 2017, C. 23, S. 1, s. 303-323. (<https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruhad/issue/30773/332732>, Erişim Tarihi: 10.01.2025).

Özmumcu, Seda, “The Principle of Separability and Competence - Competence in Turkish Civil Procedure Code No. 6100”, Annales de la Faculté de Droit d’Istanbul, 2013, C. 45, S. 62, s. 263-276. (<https://dergipark.org.tr/en/pub/iaufdi/issue/726/7824>, Erişim Tarihi: 09.01.2025).

Pekcanitez, Hakan/Yeşilirmak, Ali, Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku, 15. Bası, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017.

Pekcanitez, Hakan/Atalay, Oğuz/Özekes, Muhammet, Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı, 12. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2024.

Postacıoğlu, İlhan E., Medenî Usûl Hukuku Dersleri, 6. Baskı, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1975.

Postacıoğlu, İlhan E./Altay, Sümer, Medenî Usûl Hukuku Dersleri, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2015.

- Prütting, Hanns/Gehrlein, Markus, Zivilprozessordnung Kommentar, 15. Auflage, Wolters Kluwer, Hürth 2023.
- Rauscher, Thomas/Krüger, Wolfgang, Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung, Band 3, 6. Auflage, C.H.Beck, München 2022.
- Rechberger, Walter H./Klicka, Thomas, Zivilprozessordnung, 5. Auflage, Verlag Österreich, Wien 2019.
- Rosenberg, Leo/Schwab, Karl Heinz/Gottwald, Peter, Zivilprozessrecht, 18. Auflage, C.H.Beck, München, 2018.
- Saenger, Ingo, Zivilprozessordnung, 10. Auflage, Nomos, Baden-Baden 2023 (Hk-ZPO/Bölüm Yazarı).
- Sarisözen, Serhat, “Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na Göre Hakem Yargılaması”, Terazi Hukuk Dergisi, 2017, C. 12, S. 132, s. 105-119.
- Schiedermaier, Gerhard, Vereinbarungen im Zivilprozess, Ludwig Röhrscheid Verlag, Bonn 1935.
- Schlosser, Peter, “Der Grad der Unabhängigkeit einer Schiedsvereinbarung vom Hauptvertrag”, Law of International Business and Dispute Settlement in the 21st Century, Liber Amicorum Karl-Heinz Böckstiegel, Köln 2001, s. 697-713.
- Schmitz, Peter, “Schidsvereinbarungen in der notariellen Praxis”, RNotZ, 2003, Heft 12, s. 591-612.
- Schütze, Rolf A./Tscherning, Dieter/Wais, Walter, Handbuch des Schiedsverfahrens, de Gruyter, Berlin/New York 1985.
- Schwab, Karl Heinz, “Die Entscheidung des Schiedsgerichts über seine eigene Zuständigkeit Eine Stellungnahme zum Verhältnis von Hauptvertrag und Schiedsvertrag und zur sog. Kompetenz – Kompetenz des Schiedsgerichts”, KTS, 1961, S. 2, s. 17-25.
- Schwab, Karl Heinz/Walter, Gerhard, Schiedsgerichtsbarkeit Kommentar, 7. Auflage, C.H.Beck, München 2005.
- Schwebel, Stephen M., International Arbitration: Three Salient Problems, Grotius Publications, Cambridge 1987.
- Spühler, Karl/Tenchio, Luca/Infanger, Dominik, Basler Kommentar

Schweizerische Zivilprozessordnung, 3. Auflage, Stämpfli Verlag, Basel 2017.

Stacher, Marco, Einführung in die internationale Schiedsgerichtsbarkeit der Schweiz, Dike Verlag, Zürich 2021.

Stein, Friedrich/Jonas, Martin, Kommentar zur Zivilprozessordnung, Band 10, 23. Auflage, Mohr Siebeck, Tübingen 2014.

Şit, Banu, “Tahkim Anlaşmasının Şekli: Yazılı Şekil Şartı ve İnternet Aracılığı ile Akdedilen Tahkim Anlaşmaları”, MHB, 2005-2006, S. 1-2, s. 411-436. (<https://dergipark.org.tr/tr/pub/iumhmohb/issue/9365/117189>, Erişim Tarihi: 10.01.2025).

Taşkın, Âlim, Tahkim Hukukunda Tahkim Anlaşması, Hakem Kurulu ve Tahkim Yargılaması, Yetkin Yayınevi, Ankara 2019.

Tanrıver, Süha, Medenî Usûl Hukuku, C. II, Yetkin Yayınevi, Ankara 2022.

Tanrıver, Süha, “Yabancı Hakem Kararlarının Türkiye’de Tenfizi Bağlamında Kamu Düzeninin Etkisi”, MHB, 1997, s. 1-2, s. 467-491. (<https://dergipark.org.tr/tr/pub/iumhmohb/issue/9372/117400>)

Thomas, Heinz/Putzo, Hans, Zivilprozessordnung, 42. Auflage, C.H.Beck, München 2021.

Torggler, Hellwig/Mohs, Florian/Schäfer, Friederike/Wong, Venus Valentina, Handbuch Schiedsgerichtsbarkeit, 2. Auflage, Verlag Österreich, Wien 2017.

Umar, Bilge, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara 2014.

Üstündağ, Saim, Medenî Usûl Hukukunda Kanun Yolları ve Tahkim, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1968.

von Pachelbel-Gehag, Johann, Das reformierte deutsche und schwedische Schiedsverfahrensrecht, Peter Lang Verlag, Frankfurt am Main 2002.

Vorwerk, Volkert/Wolf, Christian, BeckOK ZPO, 52. Auflage, C.H.Beck, München 2022, (BeckOK ZPO/Bölüm Yazarı).

Wagner, Gerhard, Prozessverträge, Mohr Siebeck, Tübingen 1998.

Walter, Gerhard/Bosch, Wolfgang/Brönnimann, Jürgen, Internationale

- Schiedsgerichtsbarkeit in der Schweiz, Stämpfli Verlag, Bern 1991.
- Wieczorek, Bernhard/Schütze, Rolf A., Zivilprozessordnung und Nebengesetze, 4. Auflage, 11. Band, de Gruyter, Berlin/Boston 2013.
- Yavuz, Cevdet, “Türk Hukukunda Tahkim Sözleşmesi ve Tâbi Olduğu Hükümler”, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, II. Uluslararası Özel Hukuk Sempozyumu “Tahkim” Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul 2009, s. 133-177.
- Yeğengil, Rasih, Tahkim, Cezai Matbaası, İstanbul 1974.
- Yener Keskin, Cansu, Milletlerarası Tahkim Sözleşmesinin Kurulması ve Etkisi, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017.
- Yeşilırmak, Ali, Türkiye’de Ticarî Hayatın ve Yatırım Ortamının İyileştirilmesi İçin Uyuşmazlıkların Etkin Çözümünde Doğrudan Görüşme, Arabuluculuk, Hakem-Bilirkişilik ve Tahkim: Sorunlar ve Çözüm Önerileri, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2011.
- Yeşilova, Bilgehan, Milletlerarası Ticarî Tahkimde Nihai Karardan Önce Mahkemelerin Yardımı ve Denetimi, Güncel Yayınevi, İzmir 2008.
- Yılmaz, Ejder, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, C. IV, Yetkin Yayınevi, Ankara 2021.
- Zeiler, Gerold, Schiedsverfahren, 2. Auflage, NWV Verlag, Wien 2014.
- Zöller, Richard, Zivilprozessordnung, ZPO Kommentar, 35. Auflage, Dr. Otto Schmidt Verlag, Köln 2024.

1. Finansal Destek Beyanı | Financial Support Statement

Bu çalışma herhangi bir finansal destek almadan gerçekleştirilmiştir. | This research received no financial support.

2. Çıkar Çatışması Beyanı | Conflict of Interest Statement

Yazar, çıkar çatışması bulunmadığını beyan etmektedir. | The author declare no conflict of interest.

3. Etik Kurul Onayı | Ethics Committee Approval

Bu çalışma için etik kurul onayı gerekmemektedir. | Ethics committee approval was not required for this study.

4. Yazar Katkı Beyanı | Author Contributions

Bu makale yazar tarafından tek başına hazırlanmıştır. | This article was solely authored by the writer.

5. Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı | Research and Publication Ethics Statement

Yazar, çalışmada akademik etik kurallara uyulduğunu ve herhangi bir etik ihlal bulunmadığını beyan etmektedir. | The author declare that all ethical guidelines for research and publication have been followed and that no violations have occurred.

6. İntihal Taraması ve Hakemlik Süreci | Plagiarism and Peer Review Statement

Makale, intihal programıyla taranmış ve çift kör hakemlik sürecinden geçmiştir. | This article was screened by plagiarism detection software and evaluated through a double-blind peer-review process.